

Analiza čakavštine u dijelu zbirke Škrinja od valora Željke Fonović

Lovrinić, Ines

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:369359>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI**

Ines Lovrinić

**ANALIZA ČAKAVŠTINE U DIJELU ZBIRKE *ŠKRINJA OD
VALORA ŽELJKE FONOVIĆ***

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2020.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET U RIJECI
Odsjek za kroatistiku

Ines Lovrinić

Matični broj: 2107998365054

**ANALIZA ČAKAVŠTINE U DIJELU ZBIRKE *ŠKRINJA OD
VALORA ŽELJKE FONOVIĆ***

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentorica: doc. dr. sc. Marina Marinković

Rijeka, 2020.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova – *Analiza čakavštine u dijelu zbirke „Škrinja od valora“ Željke Fonović* izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Marine Marinković.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u završnom radu na uobičajen način citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica

Ines Lovrinić

Potpis

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	2
3. KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO ŽELJKE FONOVIĆ.....	3
4. ČAKAVSKO NARJEČJE	4
4.1. IKAVSKO-EKAVSKI DIJALEKT ČAKAVSKOGA NARJEČJA.....	5
5. ANALIZA ČAKAVŠTINE U CIKLUSU <i>ZI ŠKRINJE ZBIRKE ŠKRINJA OD VALORA ŽELJKE FONOVIĆ</i>	7
5.1. RAZLIKOVNI KRITERIJI U DIJALEKTOLOGIJI.....	7
5.2. OPĆEČAKAVSKE JEZIČNE ZNAČAJKE NAJVIŠEG RAZLIKOVNOG RANGA (ALIJETETI).....	10
5.2.1. Zamjenica <i>ča</i> i njezini kompoziti.....	10
5.2.2. Npreventivna vokalizacija „slaboga“ poluglasa.....	11
5.2.3. Ikavsko-ekavski refleksi <i>ě</i>	14
5.2.4. Pojave u konsonantizmu	19
5.2.5. Oblici glagola bit(i) za tvorbu kondicionala	24
5.3. ČAKAVSKE ZNAČAJKE NIŽEG RAZLIKOVNOG RANGA (ALTERITETI).....	25
5.3.1. Izjednačavanje prijedloga <i>iz</i> i <i>s > z</i>	25
5.3.2. Fonetska neutralizacija <i>m > n</i>	25
5.3.3. Zatvaranje kratkog <i>o</i> pred akcentom.....	26
5.3.4. Redukcija sonanta <i>v</i> ispred slogotvornog ili suglasničkog <i>r</i>	27
5.3.5. Razvoj konsonantskih skupina s inicijalnim <i>v</i>	27
5.3.6. Konsonantske skupine	28
5.3.7. Početni slijed <i>*hv > f</i>	29
5.3.8. Okrnjeni oblik infinitiva glagola.....	30
5.3.9. Skupina <i>jd</i> u prezentskoj osnovi glagola <i>ić(i)</i>	30
5.3.10. Rotacizam u prezentskoj osnovi glagola <i>moć(i)</i>	31

5.3.11. Oblici plurala u deklinaciji imenica i imenskih riječi.....	31
5.3.12. Gramatički morfem <i>-u</i> u L sg.....	32
5.4. AREALNE ZNAČAJKE.....	33
5.4.1. Posebnosti u zamjeničnim oblicima.....	33
5.4.2. Posebnosti u imeničnoj deklinaciji.....	34
5.4.3. Obezvučenje zvučnih konsonanata.....	35
5.4.4. Zanimljivi oblici prezenta.....	35
5.4.5. Apokopiran oblik 3. lica jednine svršenoga prezenta glagola <i>bit(i)</i>	36
5.4.6. Infinitivna osnova glagola <i>htjeti</i> bez početnoga <i>h-</i>	36
5.4.7. Glagolski pridjev radni glagola <i>ić(i)</i> s osnovom <i>š-</i>	37
5.4.8. Status fonema <i>í</i>	37
5.4.9. Stari prijedlog i prefiks.....	38
6. ZAKLJUČAK.....	39
7. SAŽETAK.....	41
8. SUMMARY.....	41
9. LITERATURA.....	42

1. UVOD

Narječje je naziv za različite nestandardne jezične varijetete, npr. “organski govori određenih naselja, tj. mjesni govori, ili zajednice mjesnih govora s većim brojem zajedničkih osobina ili pak veće i složenije skupine takvih zajednica s bitnim zajedničkim jezičnim crtama.”¹ Narječja hrvatskoga jezika (kajkavsko, čakavsko, štokavsko) se dijele na niže skupine sve do mjesnog govora. Mjesni govor je organski govor određenog naselja ili čak i dijela naselja. Za dijalektologiju i dijalektologe je veoma važna i ta najniža razina jer svaki govor je dio nečije zajednice. Ta zajednica trebala bi se ponositi njime.

Poznavanje i čuvanje organskih idioma čakavskog, kajkavskog i štokavskog narječja najveće je blago koje narod posjeduje. Zapisivanjem takve građe čuva se tradicija, a to je veoma važno i za buduće naraštaje. Raznim projektima, manifestacijama, natjecanjima... nastoji se potaknuti stanovništvo da njeguje svoj govor. Često se u tom kontekstu koristi i izraz: *Da se ne pozobi domoća beseda*. Dio pjesničke zbirke *Škrinja od valora*, odnosno njen ciklus *Zi škrinje* Željke Fonović samo je jedan od primjera bilježenja ikavsko-ekavske čakavštine i čuvanja *domoće besede*. Cilj ovog završnog rada je opisati jezik ciklusa *Zi škrinje* koji je dio zbirke *Škrinja od valora*, tj. jednog dijela dijalektalne poezije Željke Fonović. „Ciklus *Zi škrinje* pisan je srednjočakavskim dijalektom, odnosno govorom Tupljaka, u koji se autorica ucijepila i koji je upoznala udajom u pićonski kraj“ (Fonović 2019: 7). Pjesme tog ciklusa govore o suputnicima i detaljima iz njezina života. Pjesme su najbliže životu običnih ljudi, a u mnogim pjesmama čitatelji se mogu poistovjetiti s autoricom. Što se tematike tiče, osobito se ističe mistična tematika koja je prisutna u nekoliko pjesama. Ističu se i pjesme u kojima se ne nalaze konačni odgovori na neke životne događaje. Pjesme većinom nisu u rimi, a kada je rima prisutna ona se uglavnom nalazi na samome kraju pjesme te se njome povezuju najvažnije ideje. Ciklus sadrži 59 pjesama te je opsegom veći od preostala dva ciklusa koja se nalaze u zbirci.

¹ Narječje, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=42971>, pristupljeno: 21.6.2020.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Prilikom analize čakavštine u ciklusu *Zi škrinje*, zbirke *Škrinja od valora* Željke Fonović korišteni su razlikovni kriteriji za određivanje pripadnosti određenom narječju, ovdje konkretno čakavskome narječju. Oni obuhvaćaju tri hijerarhijska ranga, a to su: alijeteti kao jezične činjenice najvišega razlikovnoga ranga, zatim alteriteti, odnosno jezične činjenice nižega razlikovnoga ranga te arealne značajke. Rad donosi analizu fonoloških i morfoloških značajki ciklusa *Zi škrinje*, odnosno dijela navedene zbirke te se na temelju navedenih jezičnih činjenica nastoji opisati jezik analizirane građe.

Polazišna literatura za analizu navedene građe je knjiga *Čakavsko narječje* Milana Mogušaa u kojoj se po prvi put spominju termini alijeteta i alteriteta, a popis značajki dijelom je preuzet i iz knjige Ive Lukežić *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Temeljna literatura, odnosno temeljni popis razlikovnih kriterija za određivanje pripadnosti čakavskome narječju analizirane građe preuzet je iz knjige *Govori Klane i Studene* (1998), dijalektologinje Ive Lukežić. U navedenoj knjizi prikazan je i popis značajki koje pripadaju sjeverozapadnom čakavskom arealu te su i one uvrštene u analizu. U radu je prikazana stratifikacija organskih idioma čakavskoga narječja koja je preuzeta iz poglavlja knjige *Povijest hrvatskoga jezika, 5. knjiga (Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. stoljeću)*, Silvane Vranić i Sanje Zubčić. Stratifikacija ikavsko-ekavskog dijalekta i njegovih poddijalekata prikazana je prema stratifikaciji koju je Iva Lukežić navela u knjizi *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*.

3. KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO ŽELJKE FONOVIĆ

Željka Fonović rođena je 1949. u Filipani (općina Marčana). Osnovnu školu završila je u Divšićima, a Pedagošku akademiju završila je u Puli. U Tupljak je došla nakon završenog studija gdje je dobila posao učiteljice te u tamošnjoj područnoj školi radila četrdeset i tri godine. Pisanje poezije zanimalo ju je oduvijek te se time počela baviti još u mladosti, odnosno u osnovnoj školi. Kao srednjoškolka pisala je tekstove za „*Putujuću omladinsku družinu*“ te je s njima i nastupala po Istri.

Svoju ljubav prema poeziji iskazivala je godinama kao učiteljica kroz mentorstvo na brojnim priredbama, natjecajima i smotrama u Hrvatskoj. Pjesme piše uglavnom na čakavštini, no ima i pjesama objavljenih na standardu. Prva samostalna zbirka navedene autorice je *Škrinja od valora*. No njene pjesme zastupljene su u nekoliko zbirki: *Merlići od ca*, *Ćakuloda na Turjone*, *Vereši na šterni i Pićonski feroli i feralići*. Dobitnica je brojnih priznanja, diploma i pohvala za postignute rezultate, ali i dugogodišnji rad i trud koji ulaže u očuvanje *domoće besede*. Jedno od najznačajnijih odlikovanja je ono Reda Danice hrvatske s likom Antuna Radića – odlikovanje predsjednika Republike Hrvatske.

Zbirka *Škrinja od valora* prva je samostalna zbirka Željke Fonović. Sastoji se od 105 pjesama, a zbirka je podijeljena u tri ciklusa: *Zi škrinje*, *Z kašetinja* i *Žetva*. Svaki ciklus napisan je na drugome idiomu. Ciklus *Zi škrinje* pisan je srednjočakavskim ili ikavsko-ekavskim dijalektom. Taj govor autorica je usvajala kroz dugi niz godina, udajom u *pićonski kraj*. Ciklus *Z kašetina* pisan je jugozapadnim istarskim dijalektom, govorom Filipane, mjesta u kojemu je provela djetinjstvo i ranu mladost. Treći ciklus pisan je na standardu.

Moglo bi se reći da svaki od navedenih ciklusa određuje i tematiku pjesama. U pjesmama se mogu prepoznati svakodnevne anegdote i ljudi koji okružuju lirskog subjekta. Najjednostavnije rečeno, prikazan je život običnih ljudi. U nekim pjesmama prisutno je vraćanje u prošlost, koja je s obzirom na sadržaj pjesama očito bila sretnija. Zadnji ciklus prožet je tmurnijim temama, temama smrti, samoće i tišine. U zadnjim pjesmama zbirke pjesnikinja pokušava objasniti i samu sebe.

4. ČAKAVSKO NARJEČJE

Čakavština se u prošlosti prostirala na većem području. Na kopnu je došlo do promjena, odnosno došlo je do izmjene čakavsko-štokavske granice. "Slijedila je Unu od ušća ili blizine ušća do gornjeg toga i nastavljala se Dinarom na gornji tok Cetine, a onda dalje tekla Cetinom do njezina ušća. Postoje i pretpostavke da se čakavština prostirala i istočnije od Cetine, u današnjem Makarskom i Dubrovačkom području, no ti podaci nisu utemeljeni jer su ta područja oduvijek štokavska. U 14. stoljeću prodiranjem Turaka na naša područja u pravcu sjeverozapada ponovno je došlo do pomicanja granice i to u pravcu jugoistoka prema sjeverozapadu" (Brozović – Ivić 1988: 81). Čakavsko područje time se počelo smanjivati, a zatim se svelo na uzak kopneno-otočni pojas. Na kopnenom dijelu nema kompaktnosti, već na dosta mjesta dolazi do razdvajanja čakavskog terena štokavštinom. Čakavci su stvarali i svoje oaze na područjima drugih narječja (Brozović – Ivić 1988: 81).

U 20. i 21. stoljeću nema većih promjena u stratifikaciji čakavskih govora. Čakavsko narječje prostire se od Istre u kojoj jedino govor Peroja nije čakavski. Nekoliko punktova na jugu Istre zastupljeni su štokavskim značajkama, neki od njih su: Premantura, Banjole, Valdebek, Vinkurana i Vintijana. Zatim čakavske govore nalazimo preko Učke, a obuhvaćaju se i govori uz slovensku granicu, riječ je o liniji Pasjak, Klana i Studena. Granica ide dalje zaledem Rijeke (Kastavština i Grobinščina), zatim se u uskoj zoni nastavlja obalom do ušća Cetine u more. Na toj crti dolazi do razdvajanja terena štokavštinom. Čakavština se prostire do Novog Vinodolskog, a štokavština od Povila do Senja. Senj je prema starijim istraživanjima čakavski punkt. Štokavština se zatim prostire sve do Novigrada i područja Novigradskog mora.

U kontinentalnom dijelu čakavce nalazimo u Gorskom kotaru (područje Mrzle Vodice, Brestove Drage, Vrbovskog i Stubica). U Lici se nalaze dvije čakavske oaze (naselja oko Otočca te drugo oko naselja Brinja i Jezerana). Taj prostor kontinuiraju govori na razmeđu Like i Gorskoga kotara, a Ogulin je centar tog područja. Tu su još i govori u gornjim tokovima Dobre i Mrežnice. Čakavske govore nalazimo i na području sjevernije od Ozlja prema Žumberku. Skupina čakavaca koja je nastanjena na tom prostoru kajkavskim je govorima odijeljena od ostalih čakavskih.

Čakavski su i svi govori do Lastova i Korčule, odnosno otoci na kvarnerskom području, te otoci zadarskog i šibenskog arhipelaga. Važno je napomenuti da nekoliko mjesta na

srednjodalmatinskim otocima ne pripadaju čakavskom narječju, riječ je o Sumartinu na Braču, Sućuraju na Hvaru i Račišću na Korčuli. Čakavski je i zapadni dio poluotoka Pelješca. Većina čakavskih iseljenika u Gradišću očuvala je čakavski govor. Čakavce nalazimo i u starim dijasporama, neke od njih su u Austriji, Slovačkoj i Sloveniji. U svijetu se nalaze mnoge iseljeničke zajednice (Vranić – Zubčić 2018: 527-528).

4.1. IKAVSKO-EKAVSKI DIJALEKT ČAKAVSKOGA NARJEČJA

“Glavnina je današnjih ikavsko-ekavskih govora locirana na geografski neujednačenom, ali po jezičnom kriteriju refleksa *ě* kontinuiranom i kompaktnom prostoru sa samo nekoliko nevelikih teritorijalnih sinkopa, a tri su skupine izvan tog jedinstvenog prostora.“ (Lukežić 1990: 27). Jezgra tog prostora, prema Ivi Lukežić, je primorsko područje te se zatim govori ovog dijalekta šire u dva smjera: prvi smjer ide od sjevera prema jugu te se zatim račva u dva pravca. Taj prvi smjer koji ide otočnim pojasom od sjevera prema jugu, kreće od Omišlja južno obuhvaćajući sve govore zaključno do Baške, zatim ide otokom Rabom, zaobilazi Cres, na Lošinju ostavlja mjesta Nerezine i Sveti Jakov izvan linije i ide sve do Unija i Suska te Pašmana. Nakon toga ide u suprotnom pravcu prema sjeverozapadu istočnom stranom otoka Pašmana, kosom linijom izbija u mjesto Pag i onda sve do Raba. Tako linija završava kružni put, a sva mjesta unutar opisane granice pripadaju ikavsko-ekavskom dijalektu.

Primorski obalni pojas zahvaća punktove od Novog Vinodolskog do Bakraca i Hreljina. Naselja na lijevoj obali Rječine i na području Grobničkog polja također su dio ovog dijalekta, kao i grad Senj. U Istri, odnosno njejoj unutrašnjosti (čepićki govori, govori Ceranšćine, Mrkočišća i Boškarije). U kontinentalnom djelu na području Gorskog kotara, zatim dolazi do prekida zbog kajkavskih govora na tom području. Ponovno uspostavljanje čakavskog narječja je kod Stubice. Zatim se razvijaju dva kraka, od kojih jedan slijedi tok rijeke Kupe, a drugi ide od bosiljevskih govora uz tok Mrežnice i do Modruša gdje se nadovezuje na prvi punkt ličkih govora. Nastavlja se na govore oko Jezerana i Brinja, ide do najjugoistočnije točke u Lici i najjugozapadnijom točkom u gospićkom području. Time se teritorijalni krug zatvara (Lukežić 1990: 27-29).

Prostor na kojem su potvrđeni govori ikavsko-ekavskog dijalekta geografski je heterogen. Značajke tog dijalekta nisu ravnomjerno raspoređene na cijelome teritoriju te se zbog toga na govore ovoga dijalekta ne može gledati kao na ujednačenu cjelinu. Ikavsko-ekavski dijalekt Iva Lukežić dijeli u tri teritorijalno-jezične podcjeline, odnosno tri poddijalekta: *primorski*, *kontinentalni* i *rubni* poddijalekt. Sam naziv pojedinog poddijalekta upućuje na teritorij i na jezično stanje (Lukežić 1990: 105). “Za ovakvu podjelu kao primarni kriterij uzeti su podaci o akcentuaciji (akcenatski inventar, osobito s obzirom na fiziologiju dugog uzlaznog akcenta, evolutivni stadij, te polarizacija i intenzitet duljenja kratkog akcenta). Navedenim elementima pridruženi su još i fonološki, fonetski i morfološki elementi“ (Lukežić 1990: 105). Govor kojim je pisan ciklus *Zi škrinje* u analiziranoj zbirci *Škrinja od valora*, s obzirom na navedenu podjelu pripada rubnom poddijalektu, riječ je o govorima čepićkog tipa.

5. ANALIZA ČAKAVŠTINE U CIKLUSU *ZI ŠKRINJE* ZBIRKE *ŠKRINJA OD VALORA ŽELJKE FONOVIĆ*

5.1. RAZLIKOVNI KRITERIJI U DIJALEKTOLOGIJI

“Kao rezultati dijakronijskih procesa u složenu organizmu suvremenoga hrvatskoga jezika na svim jezičnim razinama jasno i nedvosmisleno mogu se izdvojiti slojevi jezičnih istosti i slojevi jezičnih razlikovnosti“ (Lukežić 1998: 12). Isticanjem razlikovnosti unutar istog jezika dolazi do većeg razumijevanja njegovih dijelova, to isticanje razlikovnosti omogućuju razlikovni kriteriji za određivanje pripadnosti pojedinome narječju. Riječ je o kriterijima različitog hijerarhijskog ranga koji se dijele na *alijetete* i *alteritete*.

One značajke koje su se razvile samo u određenom narječju, dijalektu, arealu ili skupini organskih govora nazivaju se alijeteti. Riječ je o posebnosti sustava kojemu ta značajka pripada. “Alijetet obilježava čitav određeni podsustav i on je samo njegov unikatni jezični znak“ (Lukežić 1998: 13). Kriterij koji uključuje jezične činjenice koje nisu vezane samo uz određeni podsustav ranga narječja, dijalekta, skupine organskih govora, nego su prisutne u više njih naziva se alteritet. Alteriteti su niže rangirani u razlikovnom kriteriju jer njima nije moguće odrediti pripadnost određenom podsustavu (Lukežić 1998: 12-13). Osim *alijeteta* i *alteriteta* u analizi koja je predstavljena u radu prikazane su i značajke sjeverozapadnoga čakavskoga areala. Riječ je o značajkama koje su svojstvene govorima na određenom geografskom području, odnosno sjeverozapadnim čakavskim govorima koji pripadaju različitim dijalektima čakavskoga narječja (Crnić Novosel – Nežić 2014: 33). “Područje koje je zahvaćeno ovim značajkama obuhvaća prostor Istre, Hrvatskoga primorja (Kastavštinu, grad Rijeku i okolna mjesta do područja oko Novog Vinodolskog), dio otoka Krka, Cres, sjeverni dio Lošinja sve do zračne crte Lošinj-Novigrad. Zatim ide južno i jugozapadno drugi su tipovi čakavskih govora, ali i govori drugih jezičnih sustava“ (Vranić 1999: 49). Te značajke izdvojila je Iva Lukežić u knjizi *Govor Klane i Studene*.

a) Jezične činjenice najvišeg razlikovnog ranga u čakavskome narječju su:

- zamjenica *ča* i njezini oblici
- ostvaraj fonema **ɛ* kao *a* iza palatala
- dosljedan ikavsko-ekavski refleks jata prema pravilu Jakubinskoga i Meyera, dosljedan jekavski i ekavski refleks jata
- akcentuacija (stari troakcenatski ili dvoakcenatski sustav, noviji dvoakcenatski ili troakcenatski sustav, te novi dvoakcenatski i troakcenatski sustav)
- tendencija jake vokalnosti
- diftongacija
- popratni vokali uz slogotvorne sonante *l* i *r*
- cakavizam
- nepostojanje fonema *ž* kao rezultat jotacije
- skupina *žj* kao rezultat jotacije
- realizacija skupine *zj*
- slabljenje napetosti šumnika na dočetu zatvorenog sloga
- oblici glagola *bit(i)* za tvorbu kondicionala

b) Jezične činjenice nižega razlikovnog ranga u čakavskom narječju su:

- prijedlog ili prefiks *u*
- ikavski refleks jata
- rotacizam u prezentskoj osnovi glagola moći (*moren*)
- krajnje slogovno *-l* zadržano bez izmjene, vokalizirano kao *a*, zamijenjeno poluvokalom *u*, s naknadnom konsonantizacijom i mogućim obezvučenjem
- stare konsonantske skupine (*čr*; *šč*)
- konsonantske skupine *šk*, *šp*, *št* u riječima stranog podrijetla
- fonetska neutralizacija *m > n*
- razvojni oblici *všsb > s / sv*
- zatvaranje kratkoga *o* pred akcentom
- vokalizacija ili redukcija inicijalnoga *v* u konsonantskoj skupini
- redukcija *v* ispred ili iza slogotvornoga *r*

- izjednačavanje prijedloga *iz i s > z*
- skupina *jd* u prezentskoj osnovi glagola *ići*
- skupina *jt* u infinitivnoj osnovi
- oblici plurala u deklinaciji (neproširena osnova u imenica muškoga roda; relacijski morfem *ov* ili *ev* samo u G pl. imenica muškoga roda; ništični relacijski morfem u G pl. imenica svih triju rodova; relacijski morfemi *i* ili *ih* u G pl. imenica muškoga roda; nejednakost relacijskih morfema D pl., L pl. i I pl.)
- unifikacija *u* na dočetu relacijskoga morfema 3. l. pl. prezenta

c) značajke tipične za sjeverozapadni čakavski areal

- sjeveroćakavska metatonija
- zamjenica *ki*
- redukcija *v* unutar sljedova sa sonantom *r*
- zanjekani oblici prezenta glagola *bit(i)*
- sintaktička distribucija kratkih zamjениčkih i glagolskih oblika
- apokopirani oblik 3. lica jednine nesvršenog prezenta glagola *bit(i)*
- izostanak jotacije suglasnika *t*
- proširak osnove u hipokoristika muškoga roda te pridjeva izvedenih iz njih
- supstitucija fonema $\acute{l} > j$
- izjednačavanje prijedloga *iz i s > z*

5.2. OPĆEČAKAVSKE JEZIČNE ZNAČAJKE NAJVIŠEG RAZLIKOVNOG RANGA (ALIJETETI)

5.2.1. Zamjenica *ča* i njezini kompoziti

Upitno-odnosna zamjenica *ča* osnovna je oznaka za čakavsko narječje, prema njoj narječje i nosi ime. Najčešće je uzimana kao prvi čakavski kriterij jer se taj leksem javlja jedino u čakavskom narječju. Njen glasovni kostur plod je tendencija koje su se najjače razvile upravo u čakavskom narječju (Moguš 1997: 20). Kao što je i u drugim narječjima hrvatskoga jezika prisutna zamjena poluglasa u „jakim“ položajima punim samoglasnikom, a u „slabim“ dolazi do njegove redukcije, tako je i u čakavskome narječju. Navedeno pravilo ima i nekoliko iznimaka, pa se tako u određenu tipu početnih i dočetnih suglasničkih skupina provodi vokalizacija „slaba“ poluglasa, iako bi trebalo doći do njegove redukcije. Do preventivne pune vokalizacije „slaba“ poluglasa dolazi kako bi se spriječilo oblikovanje netipičnih suglasničkih skupina početnih i dočetnih slogova (Lukežić 1998: 15). „Posebnost je čakavskoga narječja u odnosu na ostala hrvatska narječja potekla od istoga prahrvatskoga jezičnoga ishodišta u tome, što broj punih vokalizacija poluglasa u „slabim“ položajima prekoračuje prag preventivnoga mehanizma i širi se na slučajeve u kojima učinak pune vokalizacije nije bio usmjeren na sprečavanje formiranja novih netipičnih konsonantskih skupina“ (Lukežić 1998: 15-16). Jedan od primjera s takvom punom vokalizacijom „slaboga“ poluglasa je i zamjenica *ča*. „Svojim razvojem *čb > čə > ča* ova zamjenica posvjedočuje genetičku posebnost čakavskog narječja, iskazanu u vlastitim tendencijama i zakonitostima u jezičnome razvoju“ (Lukežić 1998: 16).

Analizom ciklusa *Zi škrinje* potvrđena je prisutnost zamjenice *ča* u nekoliko oblika, odnosno funkcija. Oblik zamjenice *ča* vidljiv je u uporabi neodređene zamjenice *nič* u značenju „ništa“ (*Nič se ne vidi.*; *Nič se ne vidi, samo se čuje.*; *Nič me ni volja.*; *Ne sploti se, nona moja, | va kampanji nič sodit.*; *Nono se je na štumih tuži, | aš od fruštika da nič ni ji.*; *...mater nič ni posluš.*; *...i da je nedan nič neće pitat.*; *Samo va tu škatulu brli, | nič ne čuje, | nič ne vidi.*; *...više njoj ne bi robilo nič.*; *...nič ne dela, samo pije i frajo,*), uporaba priloga *zoč* u značenju „zašto“ (*...da se je pokle čuda let doma tornala, | i da se pita zoč ovde ni zustala.*).

Zamjenicu *ča* nalazimo i u funkciji odnosne (...*nikad nemoj iskat ono ča ne moreš imat*,; ...*ma son sejno ono ča mi je mat govorila dobro zapoštala*: „*Nikad nemoj drugemu učiniti ono ča bi tebi moglo ža biti!*“; *I dok non je medih onako šerijo*, | *na ča je alergičan špjegiva*, | *otrok je pito*; *Dok je jin*, *va sebi dišin muku svoje matere*, | *kad dicit ni imela ča na pjat stavit*,; ...*na ono ča robi i ča ne robi son počela pensat*,; *Ona je već lancune rastegnula*, | *i ja se moran levat ko ću ča rivat*...; ...*ne slušat ča drugi govore*, | *ne iskat ki je za ča kriv*,; *Znon da ne robi prešiškat ono ča moreš razvezat*,; *A ono od sriće no zno ča bi z sobu*,; ...*ča će mu se na ten vijaji dogodit*,; ...*ča će se na ten puti provat*; *Samo ča čovik zno*,; *Da mi hi je čut i znat ča pensoju*...; *Da bi ta zeleni taped ča lipči bi*,; ...*a da bi ča bolja i gušnja bila*,; *Znoš ča*, *od večeras spin na kauči*,; *Zajno je zno ča je bilo*,; ...*ča ćeju danas obedvat još se ni znalo*,; *Vas je mat mogla ča navadit*,; ...*da se je i ona mogla levat i ča za obed prontat*,; *Ma ča ni to kažin*,; *Kad bi se ča poprčkali*, *ma hi je mirila*,; ...*ne doj Boh nenemu pasat ono ča je ona pasala*,; *Kad ti ča robi*; *Ča ženska od čovika stori*; *Ljudi moji*, *ča ženska od čovika stori*, | *ča ne bi bilo bolje* | *da se nikad ni oženi!*), te upitne zamjenice (*I ča sada storit?*; „*Mama, ča son alergičan na maneštru?*“; *Čuda put son se pitala*, | *ča je noša va toj maneštri* | *da je tako z gušton ji?*; *Ti si moj, ča ne?*; *I ča van se pero?*; *Ča ste vi za blove*, *ali ste za krvove?*; *Ča ni to prokletija?*). Potvrđen je i primjer veznika *aš* čije je značenje „jer“ (...*aš će ti život takovu obrticu dat*; ...*aš son čuda stvori pozobila*,; ...*aš ćeš debel prit*,; ...*aš od fruštika da nič ni ji*,; ...*aš kad je od njega čovik priša*,).

5.2.2. Npreventivna vokalizacija „slaboga“ poluglasa

Puna npreventivna vokalizacija „slaboga“ poluglasa također je alijetna značajka u čakavskome narječju. Uz ovu pojavu vežemo oblik nominativa zamjenice *ča* o kojem je prethodno bilo riječi. U čakavskome su sustavu vidljivi prijelazi u puni samoglasnik poluglasa u „slabom“ položaju i u drugim primjerima. Pojava leksema *ča* u čakavskom se narječju uklapa u tendenciju koja je povezana sa sudbinom jora i jera (Moguš 1977: 20). Došlo je do izjednačavanja ta dva poluglasa te je “nestala fonetska razlika među općeslavenskim poluglasovima, a artikulacija im se slila u jedan poluglas (ə)” (Lukežić 2012: 49). Taj poluglas je u razdoblju od 10. do 12. stoljeća reduciran u slabom položaju, a u jakom je prelazio u drugi samoglasnički fonem. Teza o pokrati poluglasa u slabome položaju nije održiva za početni dio

riječi, osobito kod dvosložnih riječi. U nekim slučajevima jor i jer nisu pokraćeni već su vokalizirani. „U zapadnim dijelovima južnoslavenskoga područja slabi se jor i jer vokaliziraju i više to se dobro vidi u čakavskome narječju“ (Moguš 1977: 20). U dijelu zbirke *Škrinja od valora*, odnosno u njenom ciklusu *Zi škrinje* jaka vokalnost osim zamjenice *ča* potvrđuje se u još nekoliko primjera u kojima dolazi do vokalizacije „slaboga“ poluglasa:

a) odraz prijedloga **və* > *va*: *Stroh va meni*;

Ma ni va sni, mira ni.:

Va isto trdo son zadila, | ma son joko kuntenta bila, | va svojoj son se postelji zbudila.;

Pridite h non, | pridite va Piçon...;

Da van za provo rečen, | meni do smiha ni bilo | va zemlju son propast otila.

b) prilog **kədě* : *Kadi si...;*

Kadi si se se ove dneve skrivo?;

Bi tamo kadi ti je lipo, | je beleca.;

Kada brod zojde na otprto more, | nikad ne zno kadi će finit.;

Ne sploti se, nona moja, | va školu hodit, | kadi ćeš te prosin | danas delo dobit.;

Ma ča ni to kažin, | trudan i mučani zi dela prit | i umisto za obed ses, | moran pensat kadi van je mat.

c) prilog *vajka*: *Kroz život smo vajka z otprtimi oči hodili...;*

Vajka nikamo gren, | užon se zgubit | i ne znon doma prit.;

Poče se je kako munjen smijat, | ma njegoven kumu do smiha ni bilo, | moga je, sporadi krave, zavajka na njivi zustat.;

Ošćenica se je, zavajka, zagosila...;

Kad su ga pitali ki su ti naši, | je reka da se to, odvajka zno.

d) oblik osnove *man-* u osobne zamjenice ja: *Va blovi špegalj neba se gleda | i kako da bi mi otilo nište reć pred manu buče i kanto, | su glovu mi pošprico.*

e) ostali primjeri čakavske nepreventivne vokalizacije „slaboga“ poluglasa

- u prezentnoj osnovi **zam-**: *Život ti je, | kako se zame, | i dug i kortak, | on je samo jedon, | on je samo tvoj.*
- u obliku glagola **važgat**: *Kako da me je kačka ujila, | svitlo son važgala i na noge skočila. ;Saki don ošćenicu važge.*
- u imenici **vadne**: *Po vadne je nikad ni bilo doma, | a po noći se je barufa do jutra čula.*

5.2.2.1. Zatvaranje *a > o* kao dio čakavske tendencije jake vokalnosti

U prethodnome poglavlju navedeni su primjeri u kojima se ostvaruje jaka vokalnost, no u govoru kojim je pisan dio zbirke *Škrinja od valora*, jaka vokalnost očituje se i u vokalskim promjenama. Riječ je o zatvaranju dugoga *ā* do vokala *ō*. Ova promjena zahvatila je ponajprije niski *ā* (>*oa/ua*, rjeđe *ao*, i/ili *a*, s daljnim zatvaranjem prema *o*). „Pojava je različitim intenzitetom zahvatila hrvatska narječja i njihove dijalekte: intenzivna je na rubovima svih čakavskih dijalekata, zapadnim (uključujući i rubne u Istri), i kontinentalnim od kojih su mnogi u dijasporama, te kajkavske i zapadnoštokavske dijalekte“ (Lukežić 2012: 285).

Zatvaranje dugoga *ā* do vokala *ō* realizira se u sljedećim primjerima: *abado, barkunode, blisketoju, blogo, blovi, bro, čakuloju, ćapo, dasok, do, doj, dola, domoć, don, dopeljo, dor, doš, dozno, dvo, fabriko, folši, foze, frajo, frmo, Frone, glos, gloson, glove, groji, gronje, hlod, hlodno, hrona, igroju, imo, jedonput, jod, jodit, jodne, joko, kakova, kanoćol, kantoju, kaparo, kojen, kokošornjaki, kokoto, komoć, krepo, krvov, krvove, kraj, krotak, kumpanjo, kuroj, kvarnor, kvos, ležo, mlad, mlodi, mloti, moli, movricu, mrovi, najzod, nasmijo, navigoju, noć, nojde, nome, non, nopak, nošla, oćole, odrosli, odzoda, oltora, pacentojte, papor, paro, paso, pensoju, Pićon, piježo, pito, ploća, po, pokozat, pole, pora, poslušo, pošprico, poznoju, pozobit, prešoj, prikuro, provo, prozrin, računoš, rivo, robi, roj, rojendon, rostu, senjol, sestor, skokala, slogala, sodit, som, some, somo, son, sploti, spoli, stroha, sto, stori, stvori, šo, šoron, šperon, tento, toću, tokalo, toncan, trova, uzido, užon, vijađo, vijoj, vlos, vlosi, volja, vonka,*

vonjega, vose, voljat, vrot, vrot, zafolit, zagosila, zamerito, zamišo, zapiso, zapolit, zapoštoj, zasprovlje, zažbukon, zbijo, zdrovlje, zlotni, zloto, zmomilo, zoč, zojde, znon, znoš, zod, zome, zonju, zusto, zvo, zvoli.

U primjerima *jedan* (...*kad znoš da ćeš jedan don i umrit.*) i *kopa* (...*saki minut va njoj kopa i vrta,*) dolazi do odstupanja, odnosno nije provedeno zatvaranje $a > o$.

5.2.3. Ikavsko-ekavski refleks *ě*

“Fonem *ě* u praslavenskome jeziku bio je jedan od jedanaest vokala. Pripadao je vokalima prednje artikulacije, s pozicijom između vokala *e* i vokala *a*“ (Lukežić 1990: 11). U razdoblju od sredine 11. do konca 12. stoljeća došlo je do intenzivnih izmjena u vokalskom sustavu. Izmjene nisu zaobišle ni *ě*, došlo je do njegova slabljenja gubitkom parnjaka. “Istisnut je sa svoga dotadašnjega artikulacijskog mjesta ojačanim “*šva*“ i instaliran u artikulacijski prostor između vokala *e* i vokala *i*. Njegova je fonetska vrijednost u to vrijeme bila zatvoreno *e*“ (Lukežić 1990: 11-12). Nova promjena ovog fonema nastupila je između sredine 13. i kraja 14. stoljeća. U tom je razdoblju došlo do njegova izjednačavanja s glasovima u njegovom najbližem susjedstvu. “Proces eliminacije fonema *ě* iz sistema hrvatskoga jezika nije jednakomjerne kronologije ni istih rezultata. Zastupljeni refleksi *ě* kreću se u rasponu od *e* i *i*. U tom prostoru nalaze se i *i(j)e* i *je*, spojevi u kojima se udružuju elementi *e* i *i*“ (Lukežić 1990: 12).

U dijalektima hrvatskoga jezika realizacije *ě* u pojedinome govoru mogu biti jednoznačne ili višeznačne: “*ě* može biti zamijenjen vokalom *e* ($ě > e$), vokalom *i* ($ě > i$), vokalom *i* i *e* ($ě > i, e$), spojevima vokala *i* i *e* ($ě > je$ ili $ě > ije$) ili kombinacijom vokala *i* i spoja vokala *i* i *e* ($ě > i, je$)“ (Lukežić: 1990: 11-12). U čakavskome narječju različita artikulacija *ě* također je ostavila traga jer čakavsko narječje danas poznaje ove reflekse *ě*: *e*, *i*, *e*, *i*, *je*. Čakavsko narječje dijeli se prema odrazu *ě* na nekoliko dijalekata: sjevernočakavski ili ekavski dijalekt, srednjočakavski ili ikavsko-ekavski, južnočakavski ili ikavski, lastovski ili jekavski i buzetski dijalekt.

Prema razlikovnim kriterijima za određivanje pripadnosti čakavskome narječju ekavski i jekavski refleks *ě* pripadaju jezičnim činjenicama najvišega razlikovnoga ranga, odnosno

alijetetima. U njima je refleks jata dosljedan u svim pozicijama. Najvišem razlikovnome rangu pripada i dvojni ikavsko-ekavski refleks jata, a on se ostvaruje prema *Jakubinski-Meyerevu pravilu*. Ikavski refleks jata pripada jezičnim značajkama nižega razlikovnoga ranga (alteritetima). Milan Moguš u svojoj knjizi *Čakavsko narječje* ističe da u ostalim narječjima hrvatskoga jezika nije poznata sustavnost koja bi imala ikavsko-ekavsku zakonitost, odnosno ekavsku, ikavsku i jekavsku konsekventnost (Moguš 1977: 37-42).

Na čakavskom govornom području potvrđena je i dvojaka zamjena *ě*, tada je riječ o *ikavsko-ekavskom dijalektu*. “U takvim primjerima riječ je o supostojanju unutar istog jezičnog sustava dubletnih realizacija: *ě > i, e*“ (Lukežić 1990: 12). Pojava takvog jata intrigirala je istraživače, a postoje i brojne rasprave o genezi ovog jezičnog fenomena. “U suvremenim je znanstvenim krugovima prihvaćeno objašnjenje ove pojave jezičnom zakonitošću proizašlom iz vokalske infleksije“ (Lukežić 1990: 12). L. Jakubinski i K. H. Meyer analizirajući jezičnu građu formulirali su nezavisno jedan od drugoga, pravilo o realizaciji *ě* u ikavsko-ekavskome dijalektu.

Kasnije je to pravilo prihvaćeno u znanosti pod nazivom *Jakubinski-Meyerovo pravilo*. To pravilo se sastoji od dva dijela: “prvi sadrži normativnu skalu za ekavski refleks, a drugi se odnosi na ostale pozicije u kojima je refleks ikavski“ (Lukežić 1990: 12). Prvi dio pravila vezan je uz konsonante i vokale koji su u poziciji iza *ě* te je njihov rezultat bio ekavski refleks (*ě + t,d,n,r,l,s,z + a,o,u,y,ʋ,ǫ = e*). U kasnijim istraživanjima ovo je pravilo nadopunjeno, E. Hercigonja napominje da je refleks jata ekavski i kada je iza *ě* konsonantska skupina *st, zd, sn, sm, zn, zm, zl, zv, sl, sv, tr, dr*. Ikavski refleks jata javlja se u svim ostalim pozicijama, odnosno *ě* je tu dao *i* (Lukežić 1990: 12-13):

- *ispred svih ostalih konsonanata bez obzira na vokal iza njih;*
- *na početku riječi (s obveznom j-protežom);*
- *na apsolutnom kraju riječi;*
- *u nastavčnim morfemima;*
- *ě + d, t, n, r, l, s, z + e, i, ê, ę ʋ = i* (Lukežić 1990: 13).

Refleks jata određuje se polaznim oblikom određene riječi (imenice: N sg.; pridjevi: N sg. m.r.; glagoli: infinitiv; glagolski pridjev radni oblik sg. m.r.) te ne dolazi do njegove promjene u različitim oblicima iste riječi (Lukežić 1990: 13). “L. Jakubinski i K. H. Meyer napominju da se ovdje radi o zakonitosti, a ne o slučajnosti” (Moguš 1977: 39). Riječ je o jezičnom pravilu, a to nije svojstveno ni jednom drugom narječju hrvatskoga jezika (Lukežić 1990: 14). U analiziranoj građi iz dijela zbirke *Škrinja od valora* potvrđuje se ikavsko-ekavski refleks jata u korijenskom, tvorbenom i gramatičkom morfemu.

- Refleks jata u **korijenskom** morfemu potvrđen je u sljedećim primjerima:
 - *ě > e* kao dio Jakubinskij-Meyerova pravila u:
 - imenicama: *besed, čerešnji, delo, kolena, korene, let, leta, mesto, nevestu, obed, postelja, steni, strela, sused, suseščini, teli, vetra, zvezde;*
 - pridjevima: *bele, bled, celi, cele;*
 - priložima: *napred, pred, spred;*
 - glagolima: *obedvat, delali, delat, ses, sedila, sedin, sedit, tela, zakrešći, zamerit.*
 - *ě > i* kao dio Jakubinskij-Meyerova pravila u:
 - imenicama: *brih, čovika, dica, dite, ditinstva, klišći, kris, lipa, lipoton, mih, miseca, misečini, mlika, oriha, potribi, prolić, smih, snih, sriće, svića, svita, vrime, vrimena;*
 - pridjevima: *blišći, kripko, lipča, lipčega, lip, lipi, lipo, najlipče;*

- priložima: *priko;*
 - glagolima: *blisketoju, biži, bižo, cidile, dilila, dilit, liva, priti, pritišće, smije, smijala, smijat, svitle, tribala, umišala, zamišo, zamrižalo.*
- Refleks jata u **tvorbenom** morfemu potvrđen je u sljedećim primjerima:
 - *ě* > *i* kao dio Jakubinskij-Meyerova pravila u:
 - priložima: *doli, gori, jutri, kadi, nigderi, naokoli, okoli, prikojutri, poli, puli, sagderi, vani ;*
 - glagolima: *bolile, letilo, obolit, otpriti, pridiva, poželili, razletili, samliti, sedila, sediti, uboliti, umriti, vidilo, vrtila, zadila, zagrmilo, zapriti, zasvitlilo, zletila, živili, živiti;*
 - brojevima: *dvi.*

- Refleks jata u **gramatičkom** morfemu potvrđen je u primjerima:
 - *ě* > *i* kao dio Jakubinskij-Meyerova pravila u:
 - imenicama²: *boški* (L sg.), *cesti* (L sg.), *dici* (D sg.), *fameji* (L sg.), *glovi* (L sg.), *grobi* (L sg.), *groji* (L sg.), *groti* (D sg.), *hrbati* (L sg.), *kamari* (L sg.), *kampanji* (L sg.), *kauči* (L sg.), *kažini* (L sg.), *kokošornjaki* (L sg.), *koltri* (L sg.), *kraji* (L sg.), *kružeri* (L sg.), *kući* (L sg.), *koluri* (L sg.), *kumpaniji* (L sg.), *magli* (L sg.), *mari* (D sg.), *mesti* (L sg.), *muki* (L sg.), *nevolji* (L sg.), *noći* (L sg.), *njivi* (L sg.), *oblaki* (L sg.), *ošpitali* (L sg.), *placi* (L sg.), *politiki* (L sg.), *postelji* (L sg.), *potribi* (L sg.), *pretelici* (D sg.), *prsti* (L sg.), *puti* (L sg.), *razumi* (L sg.), *samlji* (L sg.), *seli* (L sg.), *siromašćini* (L sg.), *sni* (L sg.), *srći* (L sg.), *steni* (L sg.), *strohi* (L sg.), *susešćini* (L sg.), *sviti* (L sg.), *štrigi* (D sg.), *šufiti* (L sg.), *taraci* (L sg.), *teli* (L sg.), *tlih* (L sg.), *topoli* (L sg.), *tugi* (L sg.), *vetri* (L sg.), *veturi* (L sg.), *vijaji* (L sg.), *vruji* (L sg.), *zidi* (L sg.), *zikvi* (L sg.), *žgabelini* (L sg.), *životi* (L sg.);
 - pridjevima: *grdih* (G pl.), *lašćatimi* (I pl.), *otprtima* (I pl.), *otprtimi* (I pl.), *punih* (I pl.), *srićnije* (komparativ), *srićniji* (komparativ), *trdih* (G pl.);
 - glagolima: *razumi*;
 - brojevima: *drugimi*, *četirih*, *prvimi*;
 - zamjenicama: *njegovimi*, *meni*, *njejnih*, *sebi*, *sih*, *svojimi*.

² Nastavak *-i* u imenica promatra se kao odraz jata, premda nije sigurno je li on prodrijetlom od jata ili od polaznoga *-i* mekih osnova.

Prethodno navedeni primjeri različitih refleksa jata u različitim kategorijama potvrđuju da je riječ o ikavsko-ekavskom refleksu jata. U analiziranoj građi potvrđena su i odstupanja od Jakubinski-Meyerova pravila i to u:

▪ **korijenskom** morfemu:

- *ě > e (glagol: *cedi, sedila, trebala, treba, trebaš, trebat,*; imenica: *postelji*)
- *ě > je (imenice: *njedra, ocjenu*)³
- *ě > ije (imenica: *povijest*)⁴
- *ě > i (glagoli: *biži, dilili, ji, jin, jis, oti, otila, otilo, poji, pojida, povidale, prosvitilo, rastiralo, smiš, sviti, ujila, vilizlo, zasvitlilo*; imenice: *čovik, glizna, glizno, pine, svidok, svidoka, svit, svitla, svitlo, svitlon, svitlost, vrimena*; pridjev: *lip, vridan*; prilog: *umisto*)

▪ **tvorbenom** morfemu:

- *ě > e (prilog: *dokle, ovde, pokle*)

5.2.4. Pojave u konsonantizmu

U ciklusu *Zi škrinje*, zbirke *Škrinja od valora* potvrđeno je nekoliko alijetetnih značajki čakavskog konsonantizma, a to su redukcija dočelnog slogovnog *-l*, nepostojanje zvučne afrikate *ž* kao rezultat jotacije, skupina *žj* kao rezultat jotacije, slabljenje šumnika na dočetu zatvorenog sloga te realizacija skupine *zj*. Kao osobitost čakavskog konsonantizma javlja se i čakavizam, no on u analizi ove zbirke nije potvrđen.

³ U ovim primjerima riječ je o izravnom preuzimanju leksema iz standardnojezičnog oblika.

⁴ U ovom primjeru riječ je o izravnom preuzimanju leksema iz standardnojezičnog oblika.

5.2.4.1.Redukcija dočetnog slogovnog -l

Završno odnosno dočetno slogovno *-l* nije značajka karakteristična samo za čakavsko narječje nego je nalazimo i u kajkavskom, ali i u nekim primjerima štokavskog narječja. Prema podjeli Milana Moguša dočetni slogovni *-l* dijeli se u dvije skupine: jednu grupu čine imenice s pridjevima, a drugu muški rod glagolskog pridjeva radnog (Moguš 1977: 82). Ovdje je potrebno nadodati i treću kategoriju tj. kategoriju dočetka unutrašnjeg zatvorenog sloga osnova različitih riječi čiji je završetak *-l*. Navedenu treću skupinu izdvojila je dijalektologinja Silvana Vranić. S obzirom na navedene tri kategorije gdje je moguća realizacija dočetnog slogovnog *-l*, čakavsko narječje dijeli se u dvije skupine i nekoliko podskupina (Vranić 1996: 279).

“Finalno se slogovno *-l* u ishodišnome sustavu hrvatskoga jezika, u pravilu kao dio sekvencije s poluglasom iza sebe, nalazilo na dočetku finalnoga sloga osnova u imenica, pridjeva, priloga, na dočetku finalnoga sloga prijedloga i oblika jednine m. r. glagolskoga pridjeva radnoga, ili na dočetku medijalnoga sloga osnove različitih vrsta riječi, najčešće imenica, pridjeva, priloga i glagola“ (Vranić 2005: 241). Dočetno slogovno *-l* imalo je svoj ishodišni oblik $l\bar{v} > l\bar{a} > l$, zatim se takvo *-l* priključilo kao finalna jedinica prethodnome slogu. Njegova realizacija u hrvatskome jeziku je raznolika. U nekim govorima on je neizmijenjen, u nekima se vokalizirao u *-a*, *-o* ili poluvokal *-u*, koji se zatim mogao konsonantizirati u *-v* ili *-f*. Prethodne realizacije slogotvornoga *-l* prisutne su u sva tri narječja. Dočetno slogovno *-l* moglo se i reducirati, a ta je pojava zabilježena samo u čakavskome narječju i ona pripada najvišem rangu razlikovnosti (Vranić 2005: 241-242).

Primjeri koji su potvrđeni u analiziranoj građi pripadaju skupini u kojoj je dočetni slogovni *-l* podvrgnut izmjenama, odnosno on je ovdje reduciran u kategoriji sg. m. r. glagolskoga pridjeva radnog:

- *Uša je!*; *Bi on krotak ali dug...*; *Niki glos mi je zapra pensjere*; ...*plamik hi je paso i frmo*; ...*tvoj smih je zvoni do miseca i nazad*; ...*jenu drugoj na put prežento*; *Već zdavna je vetar moga življenja zapuho*; ...*stroh me je čapo*; *Kadi si se se ove dneve skrivo?*; *Na drugen kraji postelje je ležo*; ...*i kako cok spo*;...*još vajka komadić slobodnega srca zusto*; *Telefon je zazvoni*; ...*nikad ne znoš ki bi od kuda moga prit*; ...*kad ga na vrotah ni vidi kako je moj nuk ključ isko*; ...*niku velu prešu imo*; *otrok je pito*; *Medih se je nasmijo*; *Sused bi, saki don va sejno vrime, h non prihaja*; ...*ča je*

noša va toj maneštri | da ju je tako z gušton **ji**?; Saki vlos na glovi mi se je **diga**, | veli storh mi se je va kosti **zabi**.; Kad je **doša** malo bliže, | priko drugih vali se je **prehiti**, | **pljuknu** mi je va obraz, | z noh mi je šlapu **ze i šo**, | med druge vale se je **zamišo**.; ...kad doš počne padat, | suhotu **stori**.; ...pak je va Piçon **zakasni**.; Gospodin spred oltora je **reka** da budemo za naše.; Meni, niki jod ni **do** mira.; ...a drugi kravu ku je **zgubi** iskat.; Onajsti ki je šparuge **bro**, | na kamik je **sto** i kroječ **zdolon šo**.; ...svece njoj **kaliva**.; ...**penso** je da to njemu **govori**, | malo je **poslušo** i peta vetra **do**.; Kuma je **zvo** da po njega pride.; ...a tamo, na kraj njive, sused je zgublenu kravu **goni**.; Zajno je **zno** ča je bilo.; ...**oženi** se je, **poče** delat.; ...i šolde ke ti je otac krvovo **dobi** potrošit.; ...aš ćeš **debel** prit.; Nono se je na štumih **tuži**.; ...na nonu se je **skinu** neka muči.; Po kući je „moleć“ **hodi**; Otac se je za njen **zaleti**, | va stol **zadi** i kantrigu **razbi**.; Kako dite drugočji je **bi**, | ni **plaka** kad bi se **udri**, | mater nič ni **posluša**, | od oca je stroh **imo**, | ma hi je sejno čuda **fabriko**.; ...sakemu je urte **dela**, | z fraću je tiće **zbio**.; ...poli mora si je kuću **uzido** i živi kako najveći gospodin.; ...aš kad je od njega čovik **priša**.; ...kad bi doš **pada** kamo se skrit nisu imali.; Zlotnu krunu na glovi je **nosi**.; Jedon don tovor mu je **krepo**.; ...one store kuće niku želju **zapiso**.; Otac je mlad od dešperije za njimi **umra**.; Svit se je za se nopak **obrnu**.; Jenu večer, da nedan ni zno, doma je je **dopeljo**.; Otac mu je bojže ruke **diza**.; ...a ni je **gleda** onajsti kega je otila.; ...z drugu je **šo** i ni se **torno**.; ...**oti** bi da još više duro.; Siromah je grdo **uboli**.; celi je kraj **oživi**.

U kategoriji imenica, odnosno na njenome dočetu imamo primjere s neizmijenjenim dočetnim *-l*: A ja, kako da iman **kanoćol**, vidin se pred sobu; Kroz barkunode mi pridiva **senjol** od svitla. Isto tako dočetni *-l* nije izmijenjen u primjeru *pol* u značenju „pola“ (*Jutri ću na samlji potrošit pol penžijona*).

5.2.4.2. Izostajanje afrikata **ž** i **ž**

Ova značajka tipična je za čakavsko narječje i jedan je od alijeteta navedenog narječja. Ovdje je riječ o praslavenskoj skupini **dj* koja se realizira kao *j* u najvećem dijelu čakavskog narječja. Potvrde ove realizacije nalazimo i u zbirci *Škrinja od valora*, odnosno u njezinom ciklusu *Zi škrinje*: (*Još od rojenja*, | *moji i njegovi deštini su skupa zauzljani*.; *Vani škura škurina*, | *okoli mene tuja tujina*, | *va meni led ledeni*.; *Obed bin najrajii bila preskočila*, |

*maneštra mi je već na uši hodila,; ...poli nje se **pojen** z gušton rasćakulat.;* *Pretelica mi je **rojendon** imala.;* *...kako bi glovu dizala dok je **mlaja** bila,;* *Bila je najmlaja od sestor.).* Rezultat skupine *dj > j zabilježen je i u riječima stranog porijekla, a to je vidljivo u primjerima: *vijaji (...ča će mu se na ten **vijaji** dogodit.)* i *vijoj (...i kako saki don na **vijoj** šli.).*

U analiziranoj građi potvrđen je i primjer u kojem se realizira skupina *zdj (*zgj) > žj: (*Va magli si moje oči, | po **dažju** moja lumbrela*); te skupina zj u kojoj je zatim došlo do metateze: (*Ovo leto je, | fala Bogu **grojze** urodilo...*). U analiziranoj građi imamo primjere u kojima je zabilježen je grafem *đ* (*đeloži, đeložija, đirat, điru, vijadžale, vijadžo*), no radi se o riječima stranog podrijetla. Afrikata *ž* nije razvijena u čakavskom narječju, umjesto nje razvija se frikativ *ž* (Moguš 1977: 64). U zbirci *Škrinja od valora* ostvaraj *ž* > *ž*, realizira se u imenici *žep (...da će kad bude pune **žepe** imo).*

5.2.4.3. Slabljenje šumnika na dočetu zatvorena sloga

Slabljenje napetosti najnapetijih šumnika koji zatvaraju slog pojava je svojstvena čakavskom jezičnom sustavu u cjelini i ovdje je riječ o alijetetu čakavskog narječja. Konzervativnost je značajka čakavskog narječja, inovacije se u čakavštini puno teže prihvaćaju nego u ostalim narječjima. Inovacije su u čakavskome podsustavu, što se tiče regularnosti zatvorenih slogova, uvedene samo u površinskoj strukturi, dok je u dubinskoj ostao otpor prema navedenoj inovaciji. U takvim primjerima nije došlo do izmjene odnosa prema zatvorenim slogovima (Lukežić 1998: 39).

Ova je značajka posebnost čakavštine i njome su se najviše bavili dijalektolog Milan Moguš i dijalektologinja Iva Lukežić. U knjizi *Čakavsko narječje* Moguš uspoređuje štokavske i čakavske slogove te analizom zaključuje da je u čakavskim govorima završetak sloga bliži vrhu negoli u štokavskim govorima. Prema tome čakavci odmah nakon vrha, odnosno nakon vokala zatvaraju slog. Dva su načina kojima je to omogućće: plućima (prekidom izdisajne energije) ili ustima (kosenantom). Ono što Moguš ističe je i da svaki slog ima svoj početak, vrh i kraj. Analizom je utvrđeno da je djelovanje njegovih dviju komponenata: sonornosti i napetosti različito. Sonornost se pojačava od početka do njegova vrha, na samome vrhu je najjača, a zatim slabi od vrha prema kraju. Glasovi nisu jednako napeti i oni slijede putanju

sonornosti različitim stupnjem napetosti (Moguš 1977: 84-85). Prema onome što je Moguš u svojoj knjizi naveo, slabljenje napetosti moguće je na nekoliko stupnjeva: na prvome afrikate prelaze u manje napete frikative; u drugom dolazi do slabljenja za jedan, dva ili tri stupnja s obzirom na udaljenost kosonanta, dok se u trećem udaljeniji kosonant može u potpunosti reducirati (Moguš 1977: 86-87).

Iva Lukežić u svojoj knjizi *Govori Klane i Studene* mijenja neke Mogušove teze. Ona navodi da je jedna od najbitnijih značajki čakavskoga jezičnoga sustava u cjelini, otpor tog sustava prema ostvarenju jake napetosti u suglasničkoj zoni iza samoglasnika na desnome slogovnome rubu. Riječ je o značajki koja pokazuje otpor zatvaraju slogova i to djelovanjem dvaju mehanizama kojima se nastoji smanjiti napetost u zatvorenom slogu. Jedan mehanizam djeluje akcenatskim sredstvima, riječ je o duljenju samoglasnika i realizaciji dugoga akcenta na produljenome samoglasniku. Ovaj mehanizam je u određenoj mjeri i različitim realizacijama svojstven nekim čakavskim dijalektima. U drugom mehanizmu može se slabljenje napetosti šumnika provoditi na tri načina: u prvome do slabljenja dolazi na istome stupnju; u drugome dolazi do slabljenja za jedan, dva ili tri stupnja; dok u trećem načinu dolazi do potpune redukcije okluziva ili afrikate kojom se zatvara slog (Lukežić 1998: 38-40).

Slabljenje napetosti šumnika u zatvorenom slogu u ciklusu *Zi škrinje* zabilježeno je u nekoliko primjera i na nekoliko stupnjeva. Zamjena okluziva frikativom potvrđena je u primjeru *lahko* u značenju „lagano“ (*Današnji don, | ni svidok ni la**h**ko bit.*), *mehko* u značenju „mekano“ (...*gledajuć je, | onako lipu i me**h**ku,*) i obliku prijedloga *h* „k“ (...*deštin će ga noć i h meni tornat.*). Zatim imamo primjer zamjene okluziva sonantom u riječi *glizno* u značenju „gnijezdo“ (...*dicu je va krilo kako va glizno slogala, | tići hi je zvola.*), te u riječi *živka* u značenju „kolijevka“ (*On je živka štrigi i zlatnij mari.*). Do zamjene afrikate frikativom došlo je u primjeru *aš* u značenju „jer“ (*Zato se na dicu nikad nemojte jodit, | aš kad je od njega čovik priša.*). U primjerima *glizno* i *živka* nakon slabljenja napetosti šumnika dolazi do metateze. U primjerima *jena* (*Jena skija je spod mene zletila.*), *jene* (*Do jene njive je rivo*), *jenu* (*Jenu noć, soma, telo je umirila i oči sklopila*), *jeno* (*Jeno jutro, | a da nis ni znala, | jenemu računu za svidoka son pasala.*), *jenemu* (*Jeno jutro, | a da nis ni znala, | jenemu računu za svidoka son pasala*), *jenoj* (...*si skupa va jenoj kamari spoli*), *jenega* (*Imo je samo jenega tovara*), *sejno* (*Va sejno su vrime*), *polne* i *zapolne* (...*saki don do polne spat, | i celo bojže zapolne | va kompjuter špijat.*) došlo je do potpune redukcije okluziva. Slabljenje šumnika u zatvorenome slogu nije provedeno u primjerima: *kačka*, *kačke*, *kačkon*, *lačnemu*, *nič* i *zoč*.

5.2.5.Oblici glagola bit(i) za tvorbu kondicionala

Iva Lukežić napominje da je konzervativnost prisutna u čuvanju arhaičnih morfoloških značajki. Jedna od tih značajki je i paradigmatski oblik pomoćnog glagola *bit(i)* za tvorbu kondicionala (Lukežić 1998: 41). Arhaični oblici pomoćnog glagola *bit(i)* za tvorbu kondicionala koji su prisutni u mnogim čakavskim govorima imaju sljedeće oblike: *bim/ bin, biš bi, bimo, bite, bi/biju* (Finka 1971: 60). Analizom dijela zbirke *Škrinja od valora*, odnosno njenog ciklusa *Zi škrinje* potvrđeni su oblici u 1. l. sg.: *bin* (*Da ne **bin** odzoda zustala*), 3. l. sg. *bi* (*ni plaka kad **bi** se udri*), te 2. l. pl. *bite* (*pak **bite** si znali jis prontat.*).

5.3.ČAKAVSKE ZNAČAJKE NIŽEG RAZLIKOVNOG RANGA (ALTERITETI)

5.3.1.Izjednačavanje prijedloga *iz* i *s* > *z*

Izjednačavanje prijedloga *iz* i *s* > *z* alteritetna je značajka jer ju nalazimo u kajkavskom i čakavskom narječju. U analiziranoj građi dijela zbirke *Škrinja od valora* ovjerava se *z* kao samostalni prijedlog: (...*vetar ga z svojimi prsti češlja*,; ...*i z zlatnin peružinon okoli vrot*; ...*ko si dušu želite napunit z udori krvove zemlje*), ali i kao prefiks (...*a drugi kravu ku je zgubi iskat*; ...*i storu na pol zrušenu kuću*,; *ki put se i zod oblak skriju*,; ...*i na teško zdahnula*,; ...*i tamo zgušton zasp*at.). U nekim primjerima prilikom izjednačavanja *iz* i *s* > *z* došlo je i do obezvučenja *z* > *s*: (*Spred vrot je sedila i Boga molila*,; *Letin spod oblaki z tići*,; ...*kad sunce dobro stepli*,; *Ne sploti se; nona moja*,). U primjeru s prijedlogom *š* osim izjednačavanja *iz* i *s* > *z* i obezvučenja, dolazi do jednačenja po mjestu tvorbe (*Š njimi, va kolo, tići su se ćapali*,; ...*i da ću si kako i saki put glovu š nju razbijat*,; ...*i da on komandira š njen*,).

5.3.2.Fonetska neutralizacija *m* > *n*

Ovdje je riječ o značajki koja je znatno mlađa od ostalih značajki karakterističnih za čakavsko narječje. Ona se osobito ističe u čakavskome narječju, no nalazimo je i u štokavskim govorima (migracijskim i starinačkim), proširila se i na pojedine kajkavske (goranske) govore. Zanimljivo je da fonetska neutralizacija *m* > *n* uglavnom nije prisutna u čakavskim govorima dublje na kopnu, zbog toga ova pojava često nosi naziv *adrijatizam* (Brozović 1988: 84). Ovu značajku provode samo oni oblici riječi u kojima ne dolazi do promjene u značenju. Ovdje nije riječ o fonološkoj mijeni, već o fonetskoj. Zbog usnene prepreke, odnosno neutralizacije pri izgovoru glasa *m* i zadržavanju nazalizacije, dolazi do izjednačavanja s glasom *n*.

Fonetska neutralizacija *m* > *n* potvrđena je u ciklusu *Zi škrinje* zbirke *Škrinja od valora* i ona se ovdje ostvaruje u različitim kategorijama:

- u 1. l. sg. prezenta glagola: *buden, bušujen, čekan, čujen, dišin, drhćen, gren, hodin, iman, išćen, jin, letin, mežljín, moran, niman, penson, pitan, platin, pojen, pozobin, prešon, prosin, pušćan, rečen, sidin, son, spin, stišćen, šperon, špijon, šporkin, tresen, toncan, užon, vidin, vrtin, zapren, zažbukon, zblatin, znon, zustanen, želin;*

- na kraju relacijskoga morfema imeničkih riječi:
 - zamjenice: *kakovin, ken, njegoven, njegovin, njen, njen, non, saken, sin, svojen, van, ten;*

 - pridjevi: *belen, blaton, bloven, grdon, proven, proznin, punin, šoron, zlatnin, žuten;*

 - brojevi: *drugen, drugin, jedon, prven, prvin, osandeset;*

 - imenice: *besedon, gloson, gušton, kačkon, konfužijon, lipoton, lokoton, obrazon, petan, poštenjen, svitlon, takujinon, vetron, zgušton.*

5.3.3. Zatvaranje kratkog *o* pred akcentom

U brojnim čakavskim, ali i drugim govorima *o* se zatvara pred akcentom u *u* (Lisac 2009: 98). Do zatvaranja *o* u *u* dolazi i u analiziranoj građi, odnosno u dijelu zbirke *Škrinja od valora*. Primjeri u kojima se potvrđuje navedena pojava su: različiti oblici riječi *zustati* u značenju „ostati“ (...*a ja son, kako i sako leto, doma **zustala**.*; ...*prez te želje **zusto**.*; ...*moga je, sporadi krave, zavajka na njivi **zustat**.*; *Dih pušćan pomalo da prez njega ne **zustanen**.*; ...*jedino bi njen koluri **zustali**.*; ...*va srci **zustanu** i tamo rostu.*), zatim primjer *uboli* u značenju

„obolio“ (*Siromah je grdo uboli*) te primjer *ušerval* u značenju „primijetila“ (...*ja nis ušerval*).

5.3.4.Redukcija sonanta *v* ispred slogotvornog ili suglasničkog *ʃ*

U nekim čakavskim govorima sonant *v* se u suglasničkim skupinama reducira (Vranić 2005: 262). Takva redukcija potvrđena je u analiziranoj građi kroz različite oblike riječi *trd* u značenju „tvrd“: (*Od trdih dasok storena*,; *Trdo se šperon*; *Van isto trdo son zadila*; ...*na šćoricu obrnula i trdo se skužala*,; ...*ma se trdo šperon*,; ...*srce njoj je hlodno i trdo*).

5.3.5.Razvoj konsonantskih skupina s inicijalnim *v*

“Najaktualnije su nakon ispadanja „slaboga“ poluglasa preinake u dvjema vrlo frekventnim jezičnim kategorijama: u prefiksu **v-* (< ZJsl. **və-* < općesl. **vǔ-*, **vǔ-*) pred suglasnikom na početku morfološke riječi, te u prijedlogu **v* (<ZJsl. **və-* < općesl. **vǔ-*) na početku fonetske cjeline. Kako je riječ o sljedovima koji počinju sonantom *v*, suglasnikom prilagodljive zvučnosti s potencijalom za samoglasničku artikulaciju, pri njihovoj su preinaci u čakavskom i kajkavskom bila odlučujuća suglasnička svojstva drugoga člana slijeda: zvučnost ili bezvučnost, ako je posrijedi šumnik, artikulacijska svojstva, ako je posrijedi sonant“ (Lukežić 2012: 86). Postoje četiri odsječka u sljedovima *v + suglasnik* na inicijalnome mjestu u riječi.

U analiziranoj zbirci potvrđuje se slijed u kojem je došlo do uklanjanja početnoga sonanta, odnosno njegove redukcije, takav oblik riječi zabilježen je u svim čakavskim područjima (Lukežić 2012: 89). Primjeri u kojima se javlja navedena značajka su sljedeći:

- /*vǔs*/ > **vǔs*/ > **vs*/ > /*s*/: ...*svoju bogatiju sakemu pokozat*,; ...*sakamor z sobu nosit*,; ...*saki glos ki od njega zojde kripko se zabode*,; ...*se ćeš doznat*,; ...*sega tega danas ne bi bilo*,; *Saka je vruja svoju valižu deštini nosila*: ...*saki me don i*

sagderi kumpanjo.; Za sakega lipu besedu ima; ...sih je rada imala; ...kako i si mlodi danas; Sakoj groti dušu pozno.; ...z saken rada počakulat; ...i sakakove beštije tokat.; ...pak sako toliko poli mene paso.; ...ma se saku noć nazad tornoju.; Va seli se je sin zapiježala.

- /v̆n/ > */v̆n/ > */vn/ > /n/: ...i moji **nuki**; Telefon je zazvoni, | moj **nuk** je bi; ...kad ga na vrotah ni vidi kako je moj **nuk** ključ isko,;...pod glovu je litrate od **nuki** imala; ...za svoji **nuki** se joko škrbi.
- /v̆č/ > */v̆č/ > */vč/ > /č/: **Čera** je va fameji bi kažin.
- /v̆z/ > */v̆z/ > */vz/ > /z/: Svoj ključ son **zela** i zajno doli šla.; Život ti je, | kako se **zame**; Ma ću si sejno još hipčić vrimena **zet**; z noh mi je šlapu **ze** i šo; ...politika me je za se **prezela**.

U primjeru sa skupinom *vl* dolazi do odstupanja, odnosno inicijalno *v* je zadržano ispred sonanta *l* u različitim oblicima imenice *vlosi* u značenju „kosa“: *Vlosi su mi se digli; Saki vlos na glovi mi se je diga; ...prva je vloše piturala i nabrkljala.*

5.3.6. Konsonantske skupine

U čakavskom narječju postoje stari i novi konsonantski skupovi. U stare konsonantske skupine spadaju: praslavenski skup **tj* koji se realizira kao *ć*, praslavenski skup **čr*, skupine **št*, **šk*, **šp* u primljenicama te praslavenski skupovi **stj* i **skj* koji se realiziraju u *šć*, a tako se realizira i skup **stbj* (Moguš 1977: 83). U literaturi se govori i o nekim novim konsonantskim skupinama, te pojave obuhvaćaju slabljenje napetosti šumnika u zatvorenome slogu (Moguš 1977: 84). U ciklusu *Zi škrinje* su potvrđene neke stare konsonantske skupine. Skupina *čr* ovjerena je u sljedećim primjerima: *čerešnji* (s interpoliranim *e*), *črni*. Stara konsonantska

skupina *šč* vidljiva je u primjerima: *blišći, išće, išćen, klišći, kopiščah, laščatimi, lašći, martinščaka, ošćenica, ošćenicu, pritišće, pušća, pušćan, siromaščini, siromaščinu, stišće, stišćen, suseščini, šćiplje, šćipnula, zakrešći*. U jednom primjeru analizirane građe dolazi do odstupanja. Umjesto očekivanog šćakavizma u primjeru *igralište* (*On je igralište po ken skoču tići*), pojavljuje se šćakavizam.

Potvrdu primljenica za skupinu **št* nalazimo u primjerima: *beštije, broštulala, deština, deštin, deštini, fešte, fruštika, furešt, gušton, jušto, laštik, maneštra, maneštre, maneštri, maneštru, meštri, napošto, oštarijah, štabelo, štrigi, štuf, štufoju, štupidu, veštalje, veštalju, veštit, vištu, zapoštala, zapoštoj, zgušton*; za skupinu **šk* u primjerima: *boške, boški, bošku, diškorši, friška, friškina, laškiva, naješkat, naškuljana, škalin, škalin, škalin, škapulala, škapulat, škatulu, škerac, škifeca, školju, škura, škurina, škure, škuro, škuru, zaškuri*; a primjeri sa skupinom **šp* su: *dešperije, nagrišpana, ošpitali, pošprico, rešpet, rišpetat, špegalj, šperon, šperonca, šperonce, špijala, špijat, špijon, špjegala, špjegiva, šporkin*.

5.3.7. Početni slijed **hv > f*

Do promjene početnog slijeda **hv > f* došlo je vrlo rano zbog artikulacijskih svojstava obaju suglasnika u slijedu. "Slijed **hv* razlikuje se po zvučnosti, a ovdje je prvi šumnik bezvučan, pa sonant u dodiru s njim gubi zvučnost i poprima bezvučnu artikulaciju" (Lukežić 2012: 84). Kada *v* dođe u dodir s bezvučnim šumnikom on poprima isključivu bezvučnost šumnika i to onog s kojim je u slijedu. Zatim dolazi do njegove artikulacije u zubnounsni bezvučni šumnik *f*. Tada se javlja slijed dvaju frikativa (**hf*) koji je neprihvatljiv i dolazi do izostavljanja prvog člana tog slijeda (Lukežić 2012: 84-85). Analizirana građa potvrđuje promjenu početnog slijeda **hv > f* u primjerima: *Kako mi se je, vas prosin, | mogla zafolit za dor ki ni nanke imala?; ..fala Bogu grojze urodilo; ...za ovo lipo jutro Bogu ću se zafolit, | a zafolit ću mu i za sako novo jutro* .

5.3.8. Okrnjeni oblik infinitiva glagola

Infinitiv se u primjerima analizirane građe tvore od infinitivne osnove i nastavka *-t*. Riječ je o apokopiranome infinitivu, odnosno izostavljen je dočetni vokal *-i* (Vranić 2011: 140). Neki od primjera koji to potvrđuju su: *pokozat* (...*svoju bogatiju sakemu pokozat.*), *otprít* (...*lumbrelu ću otprít*), *presahnut* (...*nikad neće presahnut.*), *znat* (...*ki put nećeš znat*), *iskat* (...*ne iskat ki je za a kriv*), *dat* (...*aš će ti život takovu obrticu dat*), *prít* (**Prit** ću mu i jutri), *storit* (...*ni miga škerac pedeset let skupa storit*), *nabrojít* (*Za se trnje moga života nabrojít*), *dihat* (*Otrok mi je bi bolan, ni moga dihat*), *rišpetat* (...*sakega gleda rišpetat*), *dočekat* (*Joko bin rada njejna leta dočekat*), *arivat* (...*do kuda će i kamo arivat*), *teplit* (...*i jedon drugoga teplit*), *čut* (*Da mi hi je čut i znat ča pensoju*), *zapolit* (...*va srci veli kris zapolit*), *naješkat* (...*oči si naješkat z lipoton*), *obedvat* (...*ča ćeju danas obedvat još se ni znalo*), *oženit* (...*ma se sejno ni rivo oženit*).

U analiziranoj građi potvrđeni su i oblici infinitivne osnove koji su ishodišno imali dočetni velar te u takvim primjerima infinitiv ima nastavak *-ć* (Vranić 2011: 140). Ovu pojavu potvrđuju infinitivi glagola *poć*, *teć* i *tuć* u primjeru tipa: ...*kako poć dalje teško da će znat*; ...*kako voda zi vruje poteć*; ...*tuć ga i jugo i bura*.

U zbirci *Škrinja od valora*, odnosno u njenom ciklusu *Zi škrinje* dočetni *-i* reduciran je i u glagolskom prilogu sadašnjem: *Petan son vetra, | na tekuć son hodila,*; ...*pred moju kuću trova se zeleni, | gledajuć je, | onako lipu i mehku,*; ...*na kamik je sto i krojeć zdolon šo,*; *Po kući je „moleć“ hodi; ...dimboko va sebi steplit..*

5.3.9. Skupina *jd* u prezentskoj osnovi glagola *ić(i)*

“U konzervativnim se jezičnim sustavima kakvi su čakavsko i kajkavsko narječje u cjelini, te staroštokavski dijalekti štokavskoga narječja, u prezentskoj osnovi kompozita glagola *ići* (**iti*), na granici prefiksalnoga i korijenskoga morfema realizira skupina **jd** (Lukežić 1998: 93). U ciklusu *Zi škrinje*, zbirke *Škrinja od valora* skupina **jd* potvrđena je kod glagola

nojde i zojde: ...saki glos ki od njega zojde kripko se zabode, | i tu si mesto nojde.; Kada brod zojde na otprto more.

5.3.10. Rotacizam u prezentskoj osnovi glagola moć(i)

Rotacizam je značajka čakavskog i kajkavskog narječja, ali i nekih štokavskih govora. Riječ je o značajci u kojoj je međusamoglasnički *ž* realiziran tako što je zamijenjen s *r* i to u prezentskoj osnovi glagola *moć(i)* (Lukežić 1998: 93). Neki od primjera u kojima se ostvaruje rotacizam u analiziranoj građi su: *...znali smo da vetar ne moremo vezat.;* **Morete** *si mislit; ...i moren van reć da son finjena zustala; ...ka put more i lipo pasat!;* *Koliko more bit otročica njejnih let.;* *Ako moreš, | večeras kad se zaškuri.;* *...jedon drugemu pomoru.*

5.3.11. Oblici plurala u deklinaciji imenica i imenskih riječi

“Konzervativni jezični sustavi zadržavaju u pluralnim oblicima deklinacije imenica starohrvatsko morfološko stanje s minimalnim razvojem nakon gubitka poluglasa i jata iz fonološkoga sustava“ (Lukežić 1998: 94). Konzervativnost je prisutna u nekoliko množinskih oblika imenica, a u analiziranoj zbirci to su ništični gramatički morfem u genitivu množine svih triju rodova: ž. r. *besed, dasok, noh, ruk, sestor, suz, šćoric;* s. r. *let;* m. r. *don, nuki, oblak, put, vrot,* zatim kratka množina imenica muškoga roda: *bati, guži, kraji, miši, puti, puži, vali, vrazi, žepe.* Osim ništičnog gramatičkog morfema u genitivu množine muškoga roda prisutan je i gramatički morfem *-i:* *beći, deštini, kraji, oblaki, šekreti, šentimenti.*

“U D pl., L pl., i I pl. svih triju rodova zadržavaju se različiti, odnosno nesinkretizirani relacijski morfemi“ (Lukežić 1998: 94). U D pl. relacijski morfem *-an* u analiziranoj građi prisutan je u primjeru *petan* (ž.r.), nadalje u L pl. prisutni su relacijski morfem *-ah* (*kopiščah* (s. r.), *ferijah* (ž. r.), *oštarijah* (ž. r.), *rukah* (ž. r.) i *vrata* (s. r.)) i *-ih* (*četirih* i *tlih* (s. r.)), a u I pl. potvrđeni su primjeri s relacijskim morfemom *-ami* (*besedami* (ž. r.), *ribami* (ž. r.), *rukami* (ž. r.), *očijami* (s. r.) i *suzami* (ž. r.)), te relacijski morfem *-i* u primjerima (*bati* (m. r.), *klišći* (s. r.), *koraki* (m. r.), *preteli* (m.r.), *prsti* (m. r.), *tići* (m. r.), *udori* (m. r.) i *zubi* (m. r.)). Za

instrumental množine imenskih vrsta riječi, odnosno zamjeničke i pridjevske deklinacije potvrđeni su relacijski morfem *-ima* (u pridjevu *otprtima* u značenju „otvorenim“) i *-imi* (zamjenice: *njegovimi, njimi, svojimi*; broj: *drugimi, prvimi*).

5.3.12. Gramatički morfem *-u* u L sg.

U gramatičkim morfemima nekih primjera dolazi do promjena, konkretno ovdje te su promjene zahvatile L sg. imenica muškog i srednjeg roda (Vranić 2005: 165). U većini čakavskih govora dolazi do izjednačavanja oblika D sg i L sg., tako da oba oblika završavaju na *-u* (Finka 1971: 45). Oblik takvog gramatičkog morfema potvrđen je i u ciklusu *Zi škrinje* zbirke *Škrinja od valora* i to u primjerima: ...*po dažju* moja lumbrela, / *po suncu* moj hlod ; ...*vetar me va svoj en krilu* zbilje.; Čujen ga va *lišću* od oriha.; ...*bojža kapljica je u điru*.; ...*i koluri su se na nebu* kambijali.; ...*va blatu* se voljat i koporit.

5.4. AREALNE ZNAČAJKE

5.4.1. Posebnosti u zamjeničnim oblicima

Starosjedilački govori čakavskog narječja upotrebljavaju upitnu i odnosnu zamjenicu za značenje „živo“ u sljedećem obliku: *ki, ka, ko, ki, ke, ka*. Navedeni oblici imaju značenje „tko“ ili „koji“ (Lukežić 1998: 100). Ova zamjenica u analiziranoj građi iz zbirke *Škrinja od valora* javlja se u oblicima *ki, kemu, niki* u značenju „tko“ (...*nikad ne znoš ki bi od kuda moga prit; Kako kemu.*; ...*niki mi je puni glovu z desna, niki z liva.*), te oblicima *ke, kega, ken, ko, koj, ku* u značenju „koji“ (*Ni fešte na koj ona ples ne stori.*; *Robi njoj i jeno delo na ken se neće strudit | i za kega će velu ploću dobit.*; ...*a zafolit ću mu i za sako novo jutro | ko će još prit.*; ...*aš će ti život takovu obrticu dat | od ke ćeš se teško škapulat.*; ...*jedon je šo šparuge brat, | a drugi kravu ku je zgubi iskat.*).

Osim sjeverozapadnog čakavskog lika zamjenice *ki* u značenju „tko“ i „koji“, postoje i oblici drugih zamjenica, identični s oblicima u susjednim starosjedilačkim sjeverozapadnim čakavskim sustavima, a to su: pokazne zamjenice *ov* („ovaj“), *on* („onaj“) i *ta* („taj“) te oblici nastali od njih (Lukežić 1998: 105). Pokazne zamjenice karakteristične za sjeverozapadni čakavski sustav potvrđene su u ciklusu *Zi škrinje* zbirke *Škrinja od valora* u primjerima: *ona, ova, ta, takova, takovih, takovu* (*Ta zeleni taped ni samo trova.*; *Najteži će mu ona zadnji škalin bit.*; ...*aš će ti život takovu obrticu dat; ...prez njegove vode ne bi mogla takova bit.*; ...*još čuda takovih šćoric bit.*; *Ova put son se škapulala.*). Potvrđeni su i oblici u kojima je pokazna zamjenica sastavljena sa skupom *-jst-* u primjerima: *Tajsti je zasiguro ona moj!*; *Onajsti ki je šparuge bro.*; *ni je gleda onajsti kega je otila.*; ...*ni bilo kuće va kojstoj kafe ni popila.*

Posvojne zamjenice u ciklusu *Zi škrinje* potvrđuju se u oblicima *njejin, njejna* i *njejnih* u primjerima: *Njejin broj son obrnula.*; *Koliko more bit otročica njejnih let.*; *Kad pride njejna ura*. Oblik zamjenice koji je također tipičan za sjeverozapadni čakavski sustav je oblik upitne i odnosne zamjenice *kakov* (Lukežić 1998: 106), u ciklusu *Zi škrinje* zbirke *Škrinja od valora* on se realizira u oblicima: ...*one će mu špegalj bit kakov će po sviti hodit.*; *Nedan mu neće odredit kakova će ta šćorica bit.*; ...*z kakovin je se blaton zažbukon.*; ...*kakovo će ga vrime kumpanjat.*

Neodređena zamjenica „svakakva“ realizira se u obliku *sakakove* : ...*more ga prez milosti voljat / i sakakove beštije tokat.*

5.4.2. Posebnosti u imeničnoj deklinaciji

5.4.2.1. Stari gramatički morfem u instrumentalu jednine imenica i imeničkih riječi ženskoga roda

U imenskim vrstama riječi na području sjeveročakavskoga dijalekta u I sg. ženskoga roda ima nekoliko gramatičkih morfema (Vranić – Zubčić 2018: 535). Gramatički oblici koji se najčešće pojavljuju su: *-o/-u, -on/om, -um/-un* (Finka 1971: 48). Nastavak *-u* pripada starim nastavcima. U ishodišnome prahrvatskome jeziku I sg. ženskoga roda imao je likove *oijō* ili *eijō*. “Zbog slabe konsonantnosti među samoglasničkoga alofonskoga *i* susljedni su se samoglasnički sljedovi stegnuli, pa je artikulacijski prevladao prvi ili drugi samoglasnik“ (Lukežić 1998: 129). To je razlog zašto je u starohrvatskome razdoblju morfem za instrumental jednine ženskoga roda *-u* ili *-o* (Lukežić 1998: 129). Nastavak *-on* analogijom je preuzet iz instrumentala muškoga roda, takav gramatički morfem potvrđuje odstupanje od arealne značajke. Analizom zbirke *Škrinja od valora*, odnosno njenog ciklusa *Zi škrinje* potvrđena su dva gramatička morfema, a to su *-u* u primjerima tipa: *drugu, etiketu, forcu, fraću, kuću, moju, nonetovu, nju, ruku, su, suhotu, šustoncu, veturu, voltu* te gramatički morfem *-on* u primjerima: *besedon, grdon, lipoton*.

5.4.2.2. Kontinuiranje nastavka *-i* iz nekadašnje nepalatalne deklinacije u A pl.

U zbirci *Škrinja od valora* je potvrđena kontinuantna nastavka *-i* u akuzativu množine iz nekadašnje nepalatalne deklinacije u oblicima *nuki* (...*za svoji nuki se joko škrbi*,) i *svoji* (...*za svoji nuki se joko škrbi*,).

5.4.2.3. Palatalna deklinacija u G sg.

U analiziranoj građi zabilježeno je djelomično održavanje palatalnog nastavka *-e* u G sg. Palatalna deklinacija riječi koje se dekliniraju po pridjevsko-zamjениčkoj deklinaciji još je jedna od značajki sjeverozapadnog čakavskog areala (Crnić Novosel - Nežić 2014: 33-34). Primjeri ove značajke zabilježeni su u sljedećim kategorijama:

- pridjevi: *bogatega, materinega, punega, slobodnega, teškega*;
- zamjenice: *kega, nenega, njegovega, njegoven, sakega, tega*;
- brojevi: *drugega, drugemu, jenega*.

5.4.3. Obezvučenje zvučnih konsonanata

Obezvučenje zvučnih konsonanata potvrđeno je u nekim govorima čakavskoga narječja, u analiziranoj građi potvrđeni su primjeri u kojima do obezvučenja dolazi u finalnim slogovima (Vranić 2005: 331). Prijelaz *g > h* ovjerava se u primjerima: *...ma sejno niki **vrah** me nočas tento*; *...koluri su se va **brih** tornali*;; *...to non **Boh** senjole pušća*., a prijelaz *ž > š* u primjerima tipa: *...doš se protivna*;; *... kad doš počen padat*;; *Doš i vetar toncaju*;; *...kad bi doš pada kamo se skrit nisu imali*.

5.4.4. Zanijekani oblici prezenta

Sjeverozapadni čakavski govori realiziraju oblik zanijekanoga svršenoga prezenta glagola *bit(i)* i to u nekoliko oblika 1. l. sg. tada je riječ o obliku *nis* te 3. l. sg. čiji je oblik *ni* (Lukežić 1998: 101). Primjeri iz ciklusa *Zi škrinja* zbirke *Škrinja od valora* u kojima se realizira ova pojava su: *...a jutro je tako brzo prišlo da se ni obrnut **nis** rivala*;; *Ni od tega se trnja **nis** škapulala*;; *...za njen hodila dok dih **nis** zgubila*;; *...vrota zaprit **nis** rivala*;; *Ja **nis** soma svoja*;; ***Nis** dobro ni propensala*;; *...a da **nis** ni znala*;; *...ko **nis** televiziju gledala son radio poslušala*;;

...ja **nis** ušerval,; ...a ja **nis** ni znala; ...ma stroh da ću ga zgubit **ni** paso,; Ni matere više **ni** bilo.; Otrok mi je bi bolan, **ni** moga dihat.; Nič me **ni** volja,; ...zloto mu ni do kolena **ni**,; Ta zeleni taped **ni** samo trova. ...da nikad kasno **ni**,; ...ni svidok **ni** lahko bit.,; Meni, niki jod **ni** do mira.; ma njegoven kumu do smiha **ni** bilo,; Ča **ni** to prokletija?.

5.4.5. Apokopiran oblik 3. lica jednine svršenoga prezenta glagola *bit(i)*

Bez obzira na refleks jata u starosjedilačkim čakavskim govorima “realizira se oblik 3. lica jednine svršenog prezenta glagola *bit(i)* u dvije položajne inačice: *je* i *j*“ (Lukežić 1998: 103). “Prva se realizira u položaju iza riječi koja završava suglasnikom“ (Lukežić 1998: 103). Primjer je potvrđen u analiziranoj građi u sljedećim stihovima: (...*som će si je napisat*,; ...*on je samo tvoj*,; ...*tvoj smih je zvoni do miseca i nazad*,; *Već zdavna je vetar moga življenja zapuho*,; *Danas je vrime niko drugoče*.). Oblik *j* javlja se i u rečenici u položaju “iza riječi koja završava samoglasnikom“ (Lukežić 1998: 103). Ovaj oblik također je prisutan u analiziranoj zbirci i to u ovome primjeru: (...*magla j još gušća, još teža*). Ovdje je riječ o morfološkoj pojavi, “ona se odnosi na enklitiku unutar fonetske riječi“ (Lukežić 1998: 103).

5.4.6. Infinitivna osnova glagola *htjeti* bez početnoga *h*-

Jedno od sjeverozapadnih čakavskih obilježja je i uporaba infinitivne osnove glagola *htjeti(i)* bez početnoga *h* (Crnić Novosel - Nežić 2014: 35). Primjer je potvrđen u analiziranom ciklusu zbirke *Škrinja od valora* u oblicima: *otila* pr. r. ž. sg. (...*i ja bin otila znat*...; *va zemlju son propast otila*,; *Sagderi je otila bit prva*,; ...*a ni je gleda onajsti kega je otila*,;) i *oti* pr. r. m. sg. (...*oti bi da još više duro*,).

5.4.7. Glagolski pridjev radni glagola *ić(i)* s osnovom *š-*

Uporaba radnog pridjeva glagola *ići* s osnovom *š-* (*šal – šla; išao - išla*) česta je pojava u sjeverozapadnim govorima čakavskog dijalekta (Lukežić 2012: 240). U analiziranom ciklusu zbirke *Škrinja od valora* zabilježeni su oblici *šla, šli, šo* u sljedećim primjerima: *Svoj ključ son zela i zajno doli šla.; Va kuću son šla i njihov ključ iskala.; Ma ti si šla na ocat, ni pet nego četiri!; ...na snih son prvo od susede šla.; ...dva suseda va bošku šla.; Mat je h medigu šla.; Tekuć je doma šla.; ...jedon je šo šparuge brat.; ...na kamik je sto i kroječ zdolon šo.; ...i šo je bolj život iskat.; ...i da je kad je šo.; ...ma vragu bolje, šo bi drugoga kupit.; z drugu je šo i ni se torno.; ...i kako saki don na vijoj šli.*

5.4.8. Status fonema *ĺ*

Karakteristična promjena u čakavskome narječju vezana je uz etimološki i sekundarni glas *ĺ*. Taj se glas u nekim govorima mijenja u *j* (Finka 1971: 29). Moguš u svojoj knjizi *Čakavsko narječje* govori o statusu fonema *ĺ* na nešto drugačiji način. Naime, on razlikuje dvije promjene tog fonema, prva je *ĺ > l*, a druga *ĺ > j* (Moguš 1977: 90). Promjenu *ĺ > j* Moguš naziva općečakavskom, u njoj kosekvanat *ĺ* prelazi u *j* zbog minimalnog slabljenja artikulacije (Moguš 1977: 90). Primjeri takvog tipa potvrđeni su u analiziranoj građi u različitim oblicima imenice obitelj: *fameja* i *fameji*. Ova pojava naziva se *delateralizacija*. U primjerima u kojima dolazi do zamjene *ĺ > l* riječ je o lokalnoj značajci, odnosno ona je svojstvena sjeverozapadnim čakavskim govorima. Takva je zamjena u analiziranoj građi potvrđena u različitim oblicima imenice *prijatelj* npr.: *preteli, pretelica, pretelici, pretelice, pretelicu*.

Dijalektolozi ovu značajku ubrajaju među različite razlikovne kriterije. Prema Ivi Lukežić ova značajka pripada sjeverozapadnom čakavskom arealu (Lukežić 1998: 108), Božidar Finka napominje da je riječ o značajci tipičnoj samo za govore određenog manjeg područja (Finka 1971: 29), dok Dalibor Brozović govori da su na ovu pojavu utjecale neke mlađe osobine čija su žarišta na čakavskome terenu, ali samo uz obalu. Stoga on status fonema *ĺ* vezuje uz pojam *adrijatizmima* (Brozović 1988: 84).

5.4.9. Stari prijedlog i prefiks

Prijedlog *zi* i prefiks *vi* jedinstveni su u govorima sjeverozapadnoga čakavskoga areala, njihov nastanak vezan je uz stapanje oblika triju prijedloga koji sežu još iz ishodišnoga jezika, a to su : **izъ > izə*, **vy > vi* i **sъ > sə* (Lukežić 1998: 108). Ovakav se oblik prijedloga *zi* i prefiksa *vi* pojavljuje u analiziranoj građi u ovim primjerima: *Saka je vruja **zi** svojega coka potekla;* *Kako **zi** tega vonka prit?;* ***Zi** njega krvove suze kapaju.*; *Ćeš vraga nu, kad son **zi** dela hodila;* *...trudan i mučan **zi** dela prit;* *Sunce je **vilizlo**.*

6. ZAKLJUČAK

S obzirom na analizu koja je provedena u središnjem dijelu završnog rada dolazi se do zaključka da je dio zbirke *Škrinja od valora*, odnosno njen ciklus *Zi škrinje* pisan čakavštinom, odnosno njenim ikavsko-ekavskim dijalektom i rubnim poddijalektom.

Alijetetne značajke koje su navedene na početku rada u velikoj mjeri potvrđene su u analiziranoj građi. Potvrđen je oblik zamjenice *ča* koja se javlja u funkciji odnosne i upitne zamjenice, uz to oblik zamjenice *ča* vidljiv je i u uporabi neodređene zamjenice *nič* te priloga *zoč*. Nepreventiva vokalizacija slabog poluglasa realizira se u prijedlogu **vb*, prilogu **kɔdē* i *vajka*, zatim obliku osnove *man-* osobne zamjenice *ja*, prezentskoj osnovi *zam-*, obliku glagola *važgat* i u imenici *vadne*. Kao dio tendencije jake vokalnosti u zbirci se realizira zatvaranje *a > o*, u ovoj značajci dolazi i do odstupanja jer u dva primjera nije došlo do provedbe navedenog zatvaranja vokala. Ikavsko-ekavski refleks jata zabilježen je u korijenskom, tvorbenom i gramatičkom morfemu, a ostvaruje se po *Jakubinski – Meyerevu pravilu*, uz poneka odstupanja u korijenskom i tvorbenom morfemu. U zbirci se potvrđuje i nekoliko alijetetnih značajki čakavskog konsonantizma, a to su: redukcija dočetnog slogovnog *-l* (u ovoj značajci u kategoriji imenica dolazi do odstupanja, odnosno dočetni *-l* ostaje neizmijenjen), nepostojanje zvučne afrikate *ž* kao rezultat jotacije, dok su u riječima stranog podrijetla ovjereni primjeri s grafemom *đ*, potvrđena je i realizacija skupina *žj* i *zj*, a potvrđeno je i slabljenje šumnika na dočetu zatvorenog sloga. Kao alijetetna značajka javlja se i oblik glagola *bit(i)* za tvorbu kondicionala, čije se ostvaraje također nalazi u zbirci.

Analiziranom građom potvrđeno je dvanaest jezičnih činjenica nižega razlikovnoga ranga, odnosno alteriteta, a to su: izjednačavanje prijedloga *iz i s > z*, zatim fonetska neutralizacija *m > n*, zatvaranje kratkog *o* pred akcentom, redukcija sonanta *v* ispred slogotvornog ili suglasničkog *r*, razvoj konsonantskih skupina s inicijalnim *v* (*/vɔs/ > */vəs/ > */vs/ > /s/*; */vɔn/ > */vən/ > */vn/ > /n/*; */vɔč/ > */vəč/ > */vč/ > /č/*; */vɔz/ > */vəz/ > */vz/ > /z/*), s time da u primjeru sa skupinom *vl* dolazi do odstupanja jer je inicijalno *v* zadržano ispred sonanta *l*. Za konsonantske skupine koje ubrajamo u alteritetne značajke, potvrdu nalazimo u analiziranoj građi, pa tako imamo realizaciju skupova **stj*, **skj* u skup *šč*; u skupini **čr* ne dolazi do promjena; a skupine **št*, **šk*, i **šp* javljaju se u riječima stranog porijekla. Pojavljuje se i početni slijed **hv* koji se zatim realizira u *f*. Što se tiče glagolskih oblika kao alteritetna

pojava javlja se: okrnjeni oblik infinitiva glagola, skupina *je* u prezentskoj osnovi glagola *ić(i)* i rotacizam u prezentskoj osnovi glagola *moć(i)*. U imenica i imenskih riječi alteritetne značajke zabilježene su u oblicima plurala (D, L i I pl.) te u gramatičkom morfemu *-u* u L sg.

Značajke sjeverozapadnoga čakavskoga areala također su potvrđene u ciklusu *Zi škrinje*, zbirke *Škrinja od valora*. U ovom rangu razlikovnosti ističe se posebnost zamjeničnih oblika, riječ je o sljedećim oblicima: zamjenica *ki* u značenju „tko“ ili „koji“; pokazne zamjenice *ov, on, ta* i oblici nastali od njih, posvojena zamjenica *njejin* i različiti oblici te zamjenice; oblik upitne i odnosne zamjenice *kakov* te oblik neodređene zamjenice *sakakov*. U analiziranoj građi je osim zamjeničnih posebnosti zabilježeno i nekoliko posebnosti imenične deklinacije, pa je tako potvrđen stari gramatički morfem u instrumentalu jednine, kontinuiranje nastavka *-i* iz nekadašnje nepalatalne deklinacije u A pl. i palatalna deklinacija u G sg. Potvrđeno je i obezvučenje zvučnih konsonanata, zanijekani oblik prezenta, apokopirani oblik 3. lica jednine svršenoga prezenta glagola *bit(i)*, infinitivna osnova glagola *htjeti* bez početnoga *h-*, glagolski pridjev radni glagola *ić(i)* s osnovnom *š-*, status fonema *í* te stari prijedlog i prefiks.

7. SAŽETAK

U ovom radu analiziran je ciklus *Zi škrinje* zbirke *Škrinja od valora* Željke Fonović, kroz različite kriterije razlikovnosti. Analizom alijeteta, alteriteta, arealnih značajki i značajki sjeverozapadnoga čakavskoga areala potvrđena je pripadnost analizirane građe čakavskome narječju, odnosno njegovom ikavsko-ekavskom dijalektu.

Ključne riječi: Željka Fonović, *Škrinja od valora*, alijeteti, alteriteti, arealne značajke, sjeverozapadni čakavski areal, čakavsko narječje, ikavsko-ekavski dijalekt

8. SUMMARY

In this paper, the cycle of *Zi škrinje* in the collection *Škrinja od valora* by Željka Fonović is analyzed, through different criteria of distinctiveness. The analysis of *alieté*, *altérité*, areal characteristics and features of the Northwestern Chakavian area confirmed the affiliation of the analyzed material to the Chakavian group of dialects, ie its Ikavian-Ekavian dialect.

Key words: Željka Fonović, *Škrinja od valora*, *alieté*, *altérité*, areal characteristics, Northwestern Chakavian areal, Chakavian group of dialects, Ikavian-Ekavian dialect

9. LITERATURA

1. Brozović, D. *Čakavsko narječje*. U: Brozović, Dalibor – Pavle Ivić *Jezik srpskohrvatski/ hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, 80-88; 1988.
2. Crnić Novosel, M.; Nežić I. *Pun naručaj nepozabjenih lovranskih besed*. Lovran : Zbornik Lovranščine. Knjiga 3, 21-37, 2014.
3. Finka, B. *Čakavsko narječje*. Čakavska rič I, Split, 11-71, 1971.
4. Fonović, Ž. *Škrinja od valora*. Labin : Vetva, 2019.
5. Lisac, J. *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb : Golden marketing - Tehnička knjiga, 2009
6. Lukežić, I. *Govori Klane i Studene*. Crikvenica : Libellus, 1998.
7. Lukežić, I. *Čakavski ikavsko-ekavski dijalekt*. Rijeka : Izdavački centar Rijeka, 1990.
8. Lukežić, I. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 1. Fonologija*. Rijeka : Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobinščine, 2012.
9. Lukežić, I. *Zajednička povijest hrvatskih narječja. 2. Morfologija*. Zagreb : Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobinščine, 2015.
10. Moguš, M. *Čakavsko narječje : fonologija*. Zagreb : Školska knjiga, 1977.
11. Nežić, I. *Kede jončići sanjajo, a farfali toncajo: o labinskoj čakavici u poeziji Zdenke Višković Vukić*. 2020. (u tisku)
12. Peršić, N. *Govor Kršana*. Rijeka : Graftrade, 2002.
13. Špoljarić, R. *Štrigariji od kastafskih besed. Analiza čakavštine u zbirci „Jubav od furešta“ Đurđe Grujičić*. Završni rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka. 2018.
14. Vranić, Silvana, Realizacija finalnoga slogovnog /l/ u govorima čakavskoga narječja, *Hrvati i Mađari u svjetlu prožimanja kultura i jezika, priopćenja hrvatskih sekcija III. međunarodnog slavističkog skupa pod naslovom “Teorija i praksa nastave slavenskih jezika”*, Bibliotheca Croatica Hungariae, knj. 2., 275-291, Pečuh, 1996.
15. Vranić, Silvana, *Neke morfonološke (i morfološke) značajke sjeverozapadnočakavskih rubnih govora*, *Hrvatski dijalektološki zbornik 11*, 49-61, 1999.

16. Vranić, Silvana, *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu. 1. Fonologija*. Rijeka: Matica hrvatska Novalja, 2002.
17. Vranić. Silvana, *Čakavski ekavski dijalekt: sustav i podsustavi*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za kroatistiku, 2005.
18. Vranić, Silvana, *Kostrenska čakavština u pjesmama Katje Šepić Usmiani. Život kultura i povijest Kostrene. Zbornik Katedre Čakavskog sabora Kostrena, knjiga II.*, 2007.
19. Vranić, Silvana *Govori sjeverozapadnoga makrosustava na otoku Pagu.*, 2 Morfologija. Rijeka: Matica hrvatska Ogranak Novalja, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2011.
20. Vranić, Silvana; Zubčić, Sanja, *Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. stoljeću // Povijest hrvatskoga jezika, 5. knjiga: 20. stoljeće*, U. Bičanić, Ante; Pranjković, Ivo; Samardžija, Marko, Zagreb: Croatica, 2018.

Internetski izvori:

1. <http://www.istarski-rjecnik.com/>, pristupljeno 21. 6. 2020.
2. Narječje, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=42971>, pristupljeno: 21.6.2020